

Temeljem članka 1. stavka (6), članka 5. stavka (1) točka b) i članka 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine z a k l j u č u j u

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNE BILANCE I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA RAZDOBLJE 2021-2023 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprjeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu pravovremene izrade proračuna za 2021. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od temeljnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih razina vlasti, strane su suglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021 – 2023 godine“, na koji je dana suglasnost na 4. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 18.9.2020. godine.

II

U dokumentu Globalnog okvira fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini 2021-2023 godine, utvrđeno je da će okvir proračuna institucija Bosne i Hercegovine za 2021, 2022. i 2023. godinu iznositi 1.027.100.000 KM, uz izdvajanje prihoda od neizravnih poreza u iznosu od 780.000.000 KM.

III

Dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021 – 2023 godine“ je sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedatelj

Vijeća ministara BiH

Dr. Zoran Tegeltija

Broj: _____

Predsjednik

Vlade Republike Srpske

Radovan Višković

Broj: _____

Premijer

Vlade Federacije BiH

Fadil Novalić

Broj: _____

BOSNA I HERCEGOVINA
FISKALNO VIJEĆE

GLOBALNI OKVIR FISKALNE BILANCE I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
2021. – 2023. GODINE

Kolovoz, 2020. godine

Popis kratica

BiH – Bosna i Hercegovina

DEP – Direkcija za ekonomsko planiranje

OMA - Odjel za makroekonomsku analizu

PDV – Porez na dodanu vrijednost

JR – Jedinstveni račun

UNO – Uprava za neizravno oporezivanje

RS – Republika Srpska

BD – Brčko distrikt

DOP – Dokument okvirnog proračuna

DG ECFIN – Glavna uprav za ekonomska i finansijska pitanja EU-a

EU – Europska unija

BDP – Bruto društveni proizvod

EUROSTAT – Europski statistički ured

ESB – Europska središnja banka

CPI- Index potrošačkih cijena

MMF – Međunarodni monetarni fond

EK – Europska komisija

CAR – Mjera adekvatnosti kapitala (banke)

NPL – Nekvalitetni krediti

CBBiH – Centralna banka BiH

TR – Tekući račun

UNCTAD- Ured Ujedinjenih nacija za trgovinu, investicije i razvoj

SDU (DSU) – Strana direktna ulaganja

CEFTA – Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini

Sadržaj

REZIME.....	3
UVOD.....	4
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI I PROJEKCIJE ZA RAZDOBLJE 2018. - 2023. GODINE.....	5
REALNI SEKTOR.....	6
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA.....	10
TRŽIŠTE RADA.....	12
CIJENE.....	14
BANKARSKI KREDITI I DEPOZITI.....	15
VANJSKI SEKTOR.....	17
STRANA DIREKTNIA ULAGANJA.....	20
PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2020. – 2023. GODINE.....	23
PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA - PRETPOSTAVKE.....	23
TEKUĆI TRENDOVI NAPLATE NEIZRAVNIH POREZA.....	24
PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA.....	35
FISKALNI CILJEVI I FISKALNE POLITIKE U BIH.....	43
RAZINA I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE.....	44
TABELARNI PREGLED OKVIRA PRORAČUNA.....	44
GORNJE GRANICE ZADUŽENJA PRORAČUNA.....	50

Rezime

Na temelju analize makroekonomskih kretanja u BiH u prethodnom razdoblju, kao i sagledavanja utjecaja ključnih unutarnjih i vanjskih faktora od kojih ovisi razvoj, predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u razdoblju 2021. - 2023. godine iznositi 3,1 %, 3,3 % i 3,5 %, respektivno.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza u BiH za razdoblje 2021. - 2023. godine pokazuju da će on u 2021. godini u netoiznosu za raspodjelu iznositi 6.088,8 milijuna KM, tj. da će se povećati za 3,7 % u odnosu na 2020. godinu. U 2022. godini predviđa se rast sredstava za raspodjelu od neizravnih poreza od 3,7 %, a u 2023. godini daljnji rast od 3,9 %.

Naravno, ne smijemo zaboraviti posljedice koje trpi prvenstveno realni sektor, pa tako i proračuni svih razina vlasti u BiH, izuzev proračuna institucija BiH, kao posljedica pandemije izazvane koronavirusom. S tim u vezi, s posebnom rezervom treba uzeti sve navedene procjene i projekcije, koje će možda u nekom momentu zahtijevati i reviziju Globalnog okvira fiskalne bilance i politika u BiH za razdoblje 2021. - 2023. godine, a posebno njegovih ključnih odrednica.

Imajući u vidu prethodno navedeno, a u skladu s trenutačnim procjenama kretanja prihoda, uvažavajući posebno sada nužnost smanjenja ukupne javne potrošnje u BiH, te sagledavajući potrebe i nadležnosti svih institucija u BiH, predviđeni iznos sredstava za financiranje institucija BiH, a koji proističu iz prihoda od neizravnih poreza za 2021., 2022. i 2023. godinu, je na razini od 780,0 milijuna KM. Preostali iznos prihoda od neizravnih poreza dijelit će se u skladu s važećim zakonskim rješenjima.

Fiskalni cilj u BiH za 2021. godinu je kontinuirano povećanje primarnog suficita, odnosno u 2021. godini smanjenje primarnog deficita, iskazanog u skladu sa Zakonom o Fiskalnom vijeću u BiH, kao razlika između tekućih prihoda i tekućih rashoda, korigiran za iznos netokamate, koji je u 2021. godini planiran u iznosu 833,7 mil. KM ili 2,34 % projektiranog BDP-a za 2021. godinu.

Razinu javne potrošnje kao udio u BDP-u u razdoblju 2021. - 2023. godine treba smanjivati s ciljem da ona konsolidirano na razini BiH bude ispod 40 % BDP-a, a u promatranom razdoblju kretat će se od 47,4 % do 38,9 % procijenjenog BDP-a, respektivno.

Gornje granice zaduženja proračuna u 2021. godini, iskazane kao iznos potreban za servisiranje ukupnih dugova ili postotak od BDP-a, u ovisnosti o zakonskom rješenju, predviđaju se u okvirima koje propisuju zakoni kojima je regulirano zaduživanje za svaku od razina vlasti.

Uvod

Dokument Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. - 2023. godine izrađen je na osnovi Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), kojim je definiran sadržaj dokumenta. U vezi s tim, dokument sadrži sve potrebne elemente koji su nositeljima fiskalne politike u Bosni i Hercegovini nužni za izradu njihovih dokumenata okvirnih proračuna za razdoblje 2021. - 2023. godine, kao i godišnjeg proračuna za 2021. godinu. Ti elementi su: fiskalni ciljevi definirani kao primarna fiskalna bilanca (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih neizravnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za sljedeću fiskalnu godinu, kao i gornje granice zaduženja.

Navedeni elementi, čije usuglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za proračunsko planiranje nositelja fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez njihovog usuglašavanja, nisu mogući koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti, kako pojedinih fiskalnih suvereniteta tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Prvo poglavlje dokumenta odnosi se na analizu i trendove makroekonomskih kretanja u BiH, koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U ovom dijelu dane su projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, s posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utječu na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

U drugom dijelu izvršena je analiza visine i strukture prihoda od neizravnih poreza i dane su njihove projekcije za sljedeće tri godine, što je izradio Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH (OMA). Kako se ovi prihodi dijele između više fiskalnih subjekata u BiH, u ovom dijelu dani su i elementi raspodjele prihoda od neizravnih poreza, polazeći od postojećih propisa kojima se regulira ova oblast u BiH.

Treći dio dokumenta odnosi se na fiskalne ciljeve proračuna institucija BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Ovdje su također obrađeni i osnovni elementi fiskalnih politika, kao što su: razina javne potrošnje i politika javnog zaduživanja.

Makroekonomski pokazatelji i projekcije za razdoblje 2018. - 2023. godine

U sljedećoj tabeli dane su procjena i projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH za razdoblje 2018. - 2023. godina, koje su polazna osnova za projekcije ukupnih neizravnih poreza.

Tabela 1.1. Makroekonomski pokazatelji za razdoblje 2018. - 2023. godine

Indikator	Službeni podaci	Projekcije				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Nominalni BDP u mil. KM	34.023	35.365	34.283	35.709	37.460	39.226
Nominalni rast u %	5,2	3,9	-3,1	4,2	4,9	4,7
BDP deflator (prethodna godina = 100)	101,9	100,7	99,8	101,1	101,5	101,2
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	33.399	35.116	34.342	35.330	36.898	38.778
Realni rast u %	3,3	3,2	-2,9	3,1	3,3	3,5
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	1,4	0,6	-0,5	1,2	1,3	1,4
Potrošnja u mil. KM	32.048	32.931	32.350	33.236	34.429	35.695
Realni rast u %	2,0	1,8	-1,7	1,5	1,8	1,9
Vladina potrošnja u mil. KM	6.611	6.776	6.972	7.007	7.231	7.448
Realni rast u %	0,9	1,0	2,5	-0,2	0,7	0,5
Privatna potrošnja u mil. KM	25.437	26.155	25.377	26.229	27.197	28.247
Realni rast u %	2,3	2,0	-2,8	2,0	2,1	2,3
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	6.310	6.857	6.153	6.664	7.318	7.989
Realni rast u %	9,2	8,3	-8,4	7,1	8,7	7,7
Vladine investicije u mil. KM	859	954	858	972	1.096	1.219
Realni rast u %	15,4	9,4	-8,3	11,6	10,8	9,0
Privatne investicije u mil. KM	5.451	5.903	5.295	5.692	6.222	6.769
Realni rast u %	8,3	8,1	-8,5	6,3	8,3	7,5
Uvoz u mil. KM	19.097	19.955	18.435	19.497	20.848	22.542
Nominalni rast u %	6,7	4,5	-7,6	5,8	6,9	8,1
Realni rast u %	3,7	2,5	-5,8	4,0	4,5	5,1
Izvoz u mil. KM	14.087	14.850	13.515	14.571	15.810	17.289
Nominalni rast u %	10,0	5,4	-9,0	7,8	8,5	9,4
Realni rast u %	6,1	3,4	-7,1	6,1	5,9	7,1
Nacionalna brutoštednja u % BDP-a	16,9	18,4	16,0	16,9	17,7	18,3
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-1.236	-1.022	-1.361	-1.366	-1.452	-1.620
Rast u %	-9,1	-17,4	33,3	0,3	6,3	11,6
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-3,6	-2,9	-4,0	-3,8	-3,9	-4,1

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP BiH)

Osnovni scenarij

U osnovnom scenariju projekcije su izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za ožujak 2020. godine u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i potražnje. Projekcije se zasnivaju na pretpostavkama da će kriza imati najveći utjecaj u prvom polugodištu 2020. godine, uz nastavak negativnog utjecaja do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Osim toga, projekcije također nisu obuhvatile stabilizacijske mjere entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cijelosti jer u trenutku izrade nije bio poznat konačni opseg mjera.

Realni sektor

Kretanje BDP-a u 2019. godini i procjene za 2020. godinu

Prema trenutačno raspoloživim preliminarnim podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHAS), statistika nacionalnih računa – rashodni pristup za 4 kvartala, procjenjuje se da je Bosna i Hercegovina u 2019. godini ostvarila ekonomski rast od oko 2,6 % u odnosu na prethodnu godinu.¹ Ova stopa rasta predstavlja značajno usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u iznosu od preko 0,5 postotnih poena (u daljnjem tekstu: p.p.) u odnosu na prethodnu godinu. Glavno uporište ostvarenog ekonomskog rasta tijekom ovog razdoblja predstavljala je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje i u manjoj mjeri investicija. Povećanje privatne potrošnje je prilično jasno zbog povećanja broja zaposlenih i umirovljenika, kao i njihovih primanja u realnom smislu, te novčanih priliva iz inozemstva koji su doveli i do povećanja raspoloživog dohotka građana. S druge strane, prilikom interpretacije doprinosa od strane investicija potrebna je doza opreznosti obzirom da ova komponenta uključuje i zalihe. Vanjski sektor odnosno netoizvoz uslijed pada izvoza i povećanja uvoza je imao negativan utjecaj na kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini tijekom promatranog razdoblja. Usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u 2019. godini u velikoj mjeri je bilo posljedica usporavanja gospodarske aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju, odnosno slabljenja ekonomskog rasta prevashodno u pojedinim zemljama EU-a kao što su Njemačka i Italija.

Početak 2020. godine karakterizira dodatno usložnjavanje međunarodnih ekonomskih prilika i pojava virusa Covid-19 što će imati veoma negativne implikacije na gospodarska kretanja u svijetu, regiji i u konačnici u samoj Bosni i Hercegovini. Intenzitet i dužina trajanja novonastalih okolnosti u suštini će odrediti kretanje ekonomskog rasta kako kratkoročno tako i u srednjem roku. Prije same analize ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaknuti da u vrijeme pripreme ovog izvješća sve međunarodno referentne institucije (Međunarodni monetarni fond - MMF, Svjetska banka, Europska komisija - EK) na tjednoj bazi vrše revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu, što predstavlja dodatni hendikep u pripremi ovog izvješća. Najaktualniji referentni dokument MMF-a „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*” predviđa drastičan pad svjetske ekonomije od 3 % u 2020. godini u zavisnosti o dužini trajanja i intenzitetu širenja pandemije Covid-19. Prema ovim projekcijama očekivani pad BDP-a u razvijenim zemljama iznosi 6,1 %, dok se u zemljama u razvoju očekuje smanjenje BDP-a od 1 %². S druge strane, EK u svom proljetnom izdanju „*Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery*” iz svibnja 2020. godine predviđa pad BDP-a u zemljama EU-a od 7,5 %, pri čemu očekivanja smanjenja BDP-a po zemljama

¹ BHAS, prićenje „Bruto domaći proizvod, rashodni pristup, tromjesečni podaci”, 2. 4. 2020. godine

² IMF, „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*”, April 2020.

iznose: Njemačka 6,5 %, Italija 9,5 %, Austrija 5,5 %, Hrvatska 9,1 % i Slovenija 7,0 %³. Ako se ima u vidu da su ekonomska kretanja u EU-u i navedenim zemljama u prošlosti predstavljale glavnu strukturalnu odrednicu ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini (proizvodnja, potrošnja i vanjskotrgovinska razmjena), može se konstatirati da će posljedice ovih dešavanja na ukupna gospodarska kretanja u zemlji biti veoma nepovoljna. Vrijedi istaknuti da se ova svjetska ekonomska kriza po svojoj prirodi dosta razlikuje od globalne financijske krize iz 2009. godine, obzirom da je karakterizira istovremeni pad agregatne ponude (supply-side shock) i agregatne tražnje (demand-side shock) te su stoga i projicirane stope ekonomskih kretanja u zemlji dosta negativnije u odnosu na 2009. godinu.

Usprkos neizvjesnosti o dužini trajanja pandemije Covid-19 i utjecaja na svjetsko gospodarstvo, već sada je sasvim izvjesno da će širenje ovog virusa prevashodno dovesti do usporavanja svjetske trgovine, a posljedično privatne potrošnje, investicija i u konačnici ekonomskog rasta. Trenutačno raspoloživi određeni kratkoročni ekonomski pokazatelji za prvi kvartal 2020. godine potvrđuju navedenu tvrdnju. Naime, prema podacima EUROSTAT-a za K1 2020. godine zemlje Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) zabilježile su pad fizičkog obujma industrijske proizvodnje od preko 5 %, izvoza i uvoza od preko 3 %, odnosno 5 % u odnosu na isti kvartal prethodne godine, što je konačnici dovelo do pada BDP-a od 2,6 %⁴. Vrijedi istaknuti da ovi pokazatelji obuhvaćaju razdoblje K1 2020. godine, zaključno s 31. ožujkom 2020. godine, drugim riječima pravi utjecaj globalne pandemije Covid-19 na ekonomska kretanja u EU-u treba očekivati u kvartalima ako ne i godinama koje slijede. Imajući u vidu sve navedene okolnosti i određene kratkoročne pokazatelje o ekonomskim kretanjima u zemlji i inozemstvu, DEP je drastično revidirao svoju projekciju rasta ukupnog izvoza u 2020. godini na -7,1 % u odnosu na prethodnu godinu, koja je uvjetovana stabilizacijom ekonomskih prilika u glavnim trgovinskim partnerima u drugoj polovici tekuće godine. Trenutačno raspoloživi podaci o vanjskotrgovinskoj robnoj razmjeni za razdoblje siječanj - travanj 2020. godine već ukazuju na drastično slabljenje iste u odnosu na prethodnu godinu. Naime, prema podacima BHAS-a, u prva 4 mjeseca 2020. godine izvoz roba iz Bosne i Hercegovine smanjen je za 12,7 % u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je s druge strane pad uvoza roba u Bosnu i Hercegovinu iznosio 14,8 %⁵. S druge strane, iako precizni podaci o izvozu usluga tijekom promatranog razdoblja nisu bili raspoloživi u vrijeme pripreme ovog izvješća, gotovo sigurno se može pretpostaviti da će isti biti veoma nepovoljni. U skladu s novonastalim okolnostima, u prvoj polovici godine realno je očekivati i slabljenje ostalih agregata ekonomskog rasta kako što su privatna potrošnja i investicije (domaća tražnja) tako da projekcija kretanja uvoza u 2020. godini iznosi oko -5,8 % u odnosu na prethodnu godinu⁶. Ako se ima u vidu da Bosnu i Hercegovinu u vanjskotrgovinskom smislu karakterizira neuravnoteženost izvoza (42 % BDP-a) i uvoza (56 % BDP-a), ovo usporavanje razmjene bi rezultiralo smanjenjem trgovinske bilance od oko 2 % u realnom smislu, čiji utjecaj na ekonomski rast bi bio djelomično pozitivan. Ovo ne predstavlja nikakvo iznenađenje, obzirom da je Bosna i Hercegovina zemlja s visokom uvoznom ovisnošću, a sličan scenarij je zabilježen i tijekom svjetske ekonomske krize u 2009. godini.

S druge strane, ako se ima u vidu strukturalna kompozicija i kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaknuti da je tijekom prethodnih godina domaća tražnja ili preciznije privatna potrošnja predstavljala ključnu determinantu ekonomskih kretanja. Međutim, u skladu s usporavanjem ukupne gospodarske aktivnosti u zemlji uslijed izbijanja pandemije virusa Covid-19 tijekom 2020. godine očekuje se i pad privatne potrošnje od 2,8 % u realnom smislu u odnosu na prethodnu godinu. Glavnu determinantu ovog smanjenja privatne potrošnje predstavljaju već izvjestan pad broja zaposlenih, smanjenja plaća i doznaka građana iz inozemstva, što će znatno oslabiti raspoloživi dohodak građana. Pad doznaka bh. građana iz inozemstva vrlo

³ DG ECFIN, „Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery“, May 2020

⁴ Eurostat, „Euroindicators“ 81/2020. 15 May 2020.

⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje „Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom, siječanj - travanj 2020. godine“, svibanj 2020. godine.

⁶ Projekcije DEP-a, svibanj 2020. godine

vjerovatno će imati implikacije na vanjsku održivost zemlje, što bi se moglo manifestirati povećanjem deficita tekućeg računa u okviru BDP-a na 4 %, što predstavlja povećanje od preko 1. p.p u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, tijekom trajanja pandemije očekuje se pojačani angažman institucija u okviru borbe za zaštitu javnog zdravlja kao i saniranje ekonomskih posljedica Covida-19. U skladu s tim tijekom 2020. godine očekuje se dosta jači rast javne potrošnje u odnosu na višegodišnji prosjek i iznosi 2,5 % u odnosu na prethodnu godinu, tako da bi ova kategorija imala pozitivan doprinos ekonomskom rastu. Zastupljenost investicija u strukturi BDP-a iznosi oko 18 %, pri čemu privatne investicije iznose preko 4/5, a ostatak se odnosi na javne investicije u Bosni i Hercegovini. Neizvjesnost i turbulencije kako na međunarodnom tako i na domaćem tržištu prilično negativno bi se mogla odraziti na kretanja investicijskih ulaganja u 2020. godini. Ovo se prevashodno odnosi na privatne investicije u okviru kojih se očekuje pad od 8,5 %. S druge strane, povećanje javne potrošnje kroz izdvajanja za javno zdravstvo i podršku gospodarstvu vrlo vjerovatno će se odraziti i na javne investicije u okviru kojih se očekuje pad od oko 8 %. Imajući u vidu navedene međunarodne okolnosti i trenutno stanje u ekonomiji Bosne i Hercegovine, pod pretpostavkom da širenje pandemije Covida-19 bude ograničeno za prvu polovicu godine, na kraju 2020. godine u Bosni i Hercegovini se može očekivati realni pad BDP-a od oko 3 % u odnosu na prethodnu godinu.

Pretpostavke kretanja BDP-a u razdoblju 2021. - 2023. godine

Ključno uporište za kretanje makroekonomskih parametara u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2021. - 2023. godine predstavlja poboljšanje eksternog okruženja. Međutim, kao što je ranije navedeno, Svjetska zdravstvena organizacija (u daljnjem tekstu: WHO) kao jedina mjerodavna međunarodna institucija još uvijek nije službeno izdala priopćenje o dužini trajanja globalne pandemije Covid-19. S druge strane, određene međunarodne financijske institucije, kao što je MMF, za 2021. godinu očekuju snažan oporavak svjetske ekonomije s očekivanom stopom ekonomskog rasta od 5,8 %, dok EK predviđa rast od 6,1 % za područje EU-a, što djeluje prilično optimistično. S tim u vezi, projekcije DEP-a za srednjoročno razdoblje glavno uporište imaju u projekcijama navedenih međunarodnih institucija i zasnovane su na pretpostavci da je pandemija virusa kratkotrajna pojava, odnosno da će biti prevaziđena u drugoj polovici 2020. godine. Stoga, preduvjet realizacije navedenih projekcija predstavlja prevazilaženje novonastalih okolnosti u kratkom roku, poboljšanje međunarodnog ekonomskog okruženja kao i implementaciju kako interventnih tako i strukturnih reformi u zemlji kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u ekonomskom rastu u Bosni i Hercegovini. Pod pretpostavkom materijalizacije navedenih okolnosti, prema projekcijama DEP-a u razdoblju 2021. - 2023. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje nastavak trenda ekonomskog rasta od oko 3 % na godišnjoj razini (2021.: 3,1 %, 2022.: 3,3 % i 2023.: 3,5 %). Pretpostavlja se da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tijekom ovog razdoblja trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, povećanje ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji, uz očekivano povećanja industrijske proizvodnje i građevinskih radova, praćeno povećanjem broja zaposlenih i prihoda od izvoza (roba i usluga), trebalo bi rezultirati povećanjem raspoloživog dohotka građana, a samim tim i povećanjem privatne potrošnje koja će kao i prethodnih godina predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta. Tako se u razdoblju 2021. - 2023. godine očekuje prosječna stopa rasta privatne potrošnje od oko 2 % (2021.: 2,0 %, 2022.: 2,1 %, 2023.: 2,3 %). S druge strane, imajući u vidu visoku razinu javne potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini, tijekom ovog razdoblja očekuje se postupna stabilizacija javnih financija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Tako se u razdoblju 2021. - 2023. očekuje tek blagi rast javne potrošnje od 0,3 % na godišnjoj razini (2021.: -0,2 %⁷, 2022.: 0,7 % i 2023.: 0,5 %). Ako se ima u vidu da bi tijekom ovog razdoblja projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio

⁷ Vrijedi istaknuti da je pad javne potrošnje u 2021. godini posljedica baznog efekta (visoke osnovice) iz prethodne godine.

iste u BDP-u bi se djelomično smanjio na kraju 2023. godine. U ovom razdoblju očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava uštede po osnovi tekuće potrošnje trebao biti kanaliziran u svrhu jačanja investicijske potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim tim, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast, a samim tim i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a. U razdoblju 2021. - 2023. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje ukupnih investicija po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 8 % (2021.: 7,1 %, 2022.: 8,7 %, 2023.: 7,7 %). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija, koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 85 % ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu europskih integracija u kombinaciji s unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese mogao povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investicijska ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, s obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za poticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje cestovne infrastrukture i energetske projekti, kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih finansijskih institucija, bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od preko 10 %. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na preko 3,5 % BDP-a.

Povoljnije eksterno okruženje uz unaprjeđenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti predstavljaju preduvjet poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uvjetom materijalizacije navedenih eksternih pretpostavki u razdoblju 2021. - 2023. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast izvoza od preko 6 %, pri čemu bi projicirani rast roba i usluga bio prilično ujednačen. Tako bi tijekom ovog razdoblja zahvaljujući ovom izvoznom rastu udio izvoza u BDP-u bio povećan s 40 % u 2021. godini na oko 44 % na kraju 2023. godine. S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom razdoblju trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od 4,5 %. Tijekom ovog razdoblja očekuje se prilično izbalansiran rast uvoza roba i rast uvoza usluga. Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bilo bi povećanje udjela uvoza u BDP-u s 54 % BDP-a u 2021. godini na oko 57 % na kraju 2023. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postupnom stabilizacijom vanjskotrgovinske bilance kao udio u BDP-u na oko 13 %, odnosno neutralnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno s 2023. godinom trebala iznositi oko 77 %.

Rizici

Rizici za ostvarivanje navedenih projekcija se mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajniji na kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini. Pored činjenice da su raspoloživa izvješća međunarodnih institucija već ranije najavljivala slabljenje ekonomske aktivnosti u eksternom okruženju, izbijanje globalne epidemije virusa Covid-19 se nametnulo kao ultimativni primarni rizik po realizaciju ovih projekcija iz osnovnog scenarija. Preduvjet za materijalizaciju navedenih projekcija makroekonomskih pokazatelja predstavlja prevazilaženje novonastalih izazova u što kraćem roku. S druge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutarnji izazovi odnosno unutarnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutarnje rizike predstavljaju složen sustav donošenja odluka i spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u implementaciji interventnih mjera uslijed pandemije Covid-19 i kao i provođenju općih strukturalnih reformi mogla bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast.

Što se tiče rizika u srednjem roku za razdoblje 2021. - 2023. godine, oni se odnose na migraciju stanovništva iz Bosne i Hercegovine, posebno mladog, obrazovanog i kvalificiranog kadra, što bi moglo rezultirati smanjenjem produktivnosti i sporijim rastom BDP-a od projektiranog.

Industrijska proizvodnja

Pregled industrijske proizvodnje u 2019. godini i projekcija kretanja za 2020. godinu

Statistički podaci BHAS-a za 2019. godinu ukazuju na to da je Bosna i Hercegovina nakon dugo godina zabilježila izrazito nepovoljan rezultat kada je u pitanju kretanje fizičkog obujma industrijske proizvodnje. Naime, prema preliminarnim podacima BHAS-a za 2019. godinu, Bosna i Hercegovina je zabilježila pad fizičkog obujma industrijske proizvodnje od 5,5 % u odnosu na prethodnu godinu.⁸ Ovo smanjenje fizičkog obujma industrijske proizvodnje predstavlja najznačajniji pad proizvodnje još od vremena svjetske ekonomske krize. Ključne razloge za ovakva kretanja u okviru industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini predstavljaju usporavanje gospodarske aktivnosti u glavnim trgovinskim partnerima kao i izazovi s kojima se susreću domaće kompanije u pojedinim gospodarskim granama. Naime, prema podacima EUROSTAT-a u 2019. godini došlo je do smanjenja fizičkog obujma industrijske proizvodnje u zemljama EU28 od 0,8 %. Promatrano po zemljama, najznačajnija smanjenja fizičkog obujma industrijske proizvodnje su zabilježena u Njemačkoj 4,7 %, Italiji 1,2 %, kao i zemljama regije: Crna Gora 7,6 %, Turska 1,5 % i Srbija 0,2 %.⁹ Pregled kretanja industrijske proizvodnje po sektorima se značajnije ne razlikuje od kretanja ukupne industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini, pošto je pad proizvodnje zabilježen u okviru svih sektora. Tako je najviša stopa pada proizvodnje zabilježena u okviru sektora za proizvodnju električne energije i iznosila je 8,2 % u odnosu na prethodnu godinu. Pad proizvodnje električne energije je posljedica podjednakog smanjenja proizvodnje kako u hidroelektranama tako i u termoelektranama. Pored pada u proizvodnji električne energije, tijekom 2019. godine registrirano je i smanjenje proizvodnje u okviru sektora rudarstva od 3,7 %, što je ponajviše posljedica smanjenja proizvodnje u rudnicima ugljena i lignita od oko 7,3 % u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. S druge strane, u okviru izvozno orijentirane prerađivačke industrije tijekom 2019. godine došlo je do smanjenja proizvodnje od 5 % u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije uzrokovan je usporavanjem ekonomske aktivnosti u glavnim trgovinskim partnerima, odnosno slabljenjem izvozne tražnje za proizvodima iz Bosne i Hercegovine. Detaljnijim uvidom u strukturu prerađivačke industrije vidljivo je da su tijekom 2019. godine najznačajnija smanjenja proizvodnje zabilježena u okviru izvozno orijentiranih grana kao što su: naftni derivati i koks, proizvodnja tekstila i duhanska proizvodnja gdje su registrirane dvocifrene stope pada proizvodnje. Pored ovih industrijskih grana smanjenja proizvodnje su zabilježena i u okviru proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda, drvoprerađivačke (osim namještaja), kože te proizvodnje baznih metala od oko 10 % respektivno u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. S druge strane, povećanja proizvodnje u okviru prehrambene industrije i građevinskog materijala od oko 4,7 %, kao i drugih industrijskih grana nisu bila dovoljna da bi se spriječio pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije, odnosno ukupne industrijske proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu.

Projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u 2020. godini trenutačno je vrlo teško predvidjeti obzirom da je ista i tijekom prethodne godine pokazala vidljive slabosti koje su se manifestirale padom fizičkog obujma proizvodnje. Pored ovoga, neizvjesnost uzrokovana novonastalim okolnostima - pojavom epidemije virusa Covid-19 dodatno usložnjava izradu projekcija kretanja fizičkog obujma industrijske

⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje „Indeks obujma industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za prosinac 2019. godine -prethodni podaci“, 28. 1. 2020. godine.

⁹ EUROSTAT, Production in industry January–December 2019 /January–December 2018 (seasonally & calendar adjusted data)

proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Tehnološka struktura proizvodne baze, kao i njezina visoka ovisnost o kretanjima na tržištima glavnih trgovinskih partnera u prethodnom razdoblju pokazala je sve ranjivosti industrije, a naročito prerađivačke industrije u Bosni i Hercegovini. Stoga će gospodarska kretanja u okviru glavnih trgovinskih partnera u 2020. godini u najvećoj mjeri odrediti kretanje fizičkog obujma proizvodnje, broja zaposlenih i razinu investicijskih ulaganja u okviru industrijskog sektora u Bosni i Hercegovini. Trenutačno raspoloživi statistički podaci o kretanju fizičkog obujma industrijske proizvodnje u K1 2020. godine ukazuju na intenziviranje negativnog trenda iz prethodne godine uslijed širenja globalne pandemije virusa Covid-19. Naime, prema preliminarnim podacima BHAS-a za K1 2020. godine Bosna i Hercegovina je zabilježila pad fizičkog obujma industrijske proizvodnje od 3,8 % u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je pad u ožujku u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio skoro 10 %¹⁰. Ako se kretanje fizičkog obujma industrijske proizvodnje promatra po sektorima, vidljivo je da je pad proizvodnje posljedica smanjenja proizvodnje u okviru prerađivačke industrije od 8,1 % u odnosu na K1 2019. godine, dok je pad u ožujku iznosio čak 16,1 %. Ovaj pad proizvodnje je prilično razumljiv ako se ima u vidu struktura prerađivačke industrije u Bosni i Hercegovini koja je prilično izvezno orijentirana i našla se na direktnom udaru uslijed širenja pandemije Covid-19. Tako su najznačajnija smanjenja proizvodnje registrirana u okviru izvezno orijentiranih grana gdje su registrirane dvocifrene stope pada proizvodnje. Prema podacima BHAS-a za K1 2020. godine registrirane stope kretanja proizvodnje po granama su iznosile: bazni metali -33,4 %, namještaj -22,2 %, autodijelovi oko -20 %, koks i naftni derivati -15,3 %, strojevi i uređaji -10 %, kemijski proizvodi -9,3 %, odjeća i obuća oko -10 %. S druge strane, u okviru sektora rudarstva i proizvodnja električne energije čija kretanja su determinirana domaćom tražnjom registrirana su povećanja proizvodnje od 6,1 % odnosno 3,1 %. Ova povećanja proizvodnje u određenoj mjeri su ublažila pad ukupnog obujma fizičkog obujma industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u K1 2020. godine. Imajući u vidu ranije navedena međunarodna kretanja i strukturalnu kompoziciju industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini na kraju 2020. godine se može očekivati pad fizičkog obujma industrijske proizvodnje.

Projekcija kretanja bh. industrijske proizvodnje za razdoblje 2021. - 2023. godine

Kretanje fizičkog obujma industrijske proizvodnje u srednjem roku uglavnom će zavisiti od gospodarskih kretanja na tržištima glavnih trgovinskih partnera kao što je to bio slučaj i u dosadašnjem razdoblju. Ako posljedice novonastalih okolnosti (pandemija Covid-19) budu sanirane u kraćem roku, tijekom ovog razdoblja u Bosni i Hercegovini se može očekivati osjetniji ekonomski napredak u okviru kojeg bi dešavanja u industrijskoj proizvodnji trebala imati središnju ulogu. Pored povoljnih eksternih prilika u ovom srednjoročnom vremenskom okviru se očekuje i značajniji utjecaj internih dinamika u funkciji jačanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Naime, tijekom ovog razdoblja očekuje se da bi reformske mjere na unaprjeđenju poslovnog ambijenta koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini trebale dati mjerljive rezultate. Poboljšanje poslovnog ambijenta trebalo bi rezultirati povećanjem investicijskih ulaganja (domaćih i inozemnih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentne pozicije proizvođača u Bosni i Hercegovini kako na domaćem tako i na inozemnim tržištima. Imajući u vidu sve navedene okolnosti tijekom ovog razdoblja, očekuje se da bi Bosna i Hercegovina u razdoblju 2021. - 2023. godine trebala ostvarivati nešto više stope rasta fizičkog obujma industrijske proizvodnje.

¹⁰Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje „Indeks obujma industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za ožujak 2019. godine - prethodni podaci“, 20. 4. 2020. godine.

Rizici

Rizici, kada je u pitanju industrijska proizvodnja, identični su općim rizicima, s tim da se njima još mogu pridodati rizici u vidu nepovoljnih hidrometeoroloških prilika pošto sektor za proizvodnju električne energije u dobroj mjeri zavisi od istih. U srednjem roku rizik za projektirano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna usporavanja u reformskim procesima, koji imaju za cilj unaprijeđenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada

Tržište rada u 2019. godini

Prosječan broj zaposlenih osoba u I. – XII. 2019. godine uvećan je za 2,6 % u odnosu na 2018. godinu i iznosi 823,1 tisuću.¹¹ Najveći doprinos rastu broja zaposlenih osoba bio je u oblasti trgovine, hotelijerstva i ugostiteljstva te prerađivačke industrije. Međutim, stopa rasta broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji bila je sporija u poređenju s 2018. godinom, što može biti posljedica smanjenja obujma proizvodnje. U oblasti usluga značajan rast broja zaposlenih osoba bio je i u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, uz povećanje posjeta i noćenja u Bosni i Hercegovini. Prosječan broj registriranih nezaposlenih osoba je iznosio 411,2 tisuće, što je za 9 % manje u odnosu na 2018. godinu. Intenzitet smanjenja broja registriranih nezaposlenih osoba bio je veći u poređenju s 2018. godinom.¹² Anketna stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini u 2019. godini je smanjena i iznosi 15,7 %. Prosječna netoplaća u Bosni i Hercegovini u 2019. godini iznosila je 921 KM, uz nominalni rast od 4,8 % u odnosu na 2018. godinu.

Tržište rada - projekcije 2020. - 2023. godine

Prema preliminarnim podacima BHAS-a broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini u ožujku 2020. godine iznosio je 830,4¹³ tisuće, što je više za 2,2 % u odnosu na ožujak 2019. godine, dok je u odnosu na veljaču 2020. godine manji za 0,2 %. S druge strane, broj registriranih nezaposlenih osoba u ožujku 2020. godine smanjen za 5,9 % u odnosu na ožujak 2019. godine i iznosio je 398,5 tisuća. Prosječna netoplaća u prvom kvartalu 2020. godine iznosila je 945 KM i veća je nominalno za 4,5 % u odnosu na prvi kvartal 2019. godine. Međutim, od travnja 2020. godine mogu se očekivati prve naznake utjecaja pandemije COVID-19 na tržište rada, što pokazuju trenutačno raspoloživi podaci entitetskih poreznih uprava. Prema službenim evidencijama iz Jedinstvenog sustava registracije, kontrole i naplate doprinosa Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine, broj zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine u travnju 2020. godine iznosio je 510.009, što je za 4 % manje u poređenju s travnjem 2019. godine (ili 21.483 zaposlenih). Istovremeno prema podacima Porezne uprave Republike Srpske registrirano je 289.225 obveznika doprinosa po osnovama osiguranja koji se tretiraju kao zaposlenje, što je za 2,4 % manje u poređenju s travnjem 2019. godine (ili 7.180 zaposlenih). Sve navedeno ukazuje da bi prosječan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini u 2020. godini uslijed prethodno navedenih dešavanja mogao biti manji u poređenju s podacima iz 2019. godine. Zasiurno da će prve znakove krize osjetiti zaposleni u uslužnim djelatnostima. Zbog očekivanog smanjenja obujma poslovnih aktivnosti koje proizlazi iz krize izazvane COVID-19 u oblastima turizma (smanjenje broja posjeta i noćenja),

¹¹ Privremeni podatak.

¹² U 2018. godini prosječan broj registriranih nezaposlenih osoba smanjen je za 7,7 % g/g.

¹³ Izvor: BHAS, privremeni podatak.

a potom ugostiteljstva, hotelijerstva, zabave, rekreacije i kulture, može se očekivati da broj zaposlenih osoba u spomenutim djelatnostima bude niži u odnosu na prethodnu godinu. Pored ovih djelatnosti, u izradi projekcija za tržište rada značajan utjecaj će imati kretanje obujma investicija, trgovine i uopće ekonomski rast (pogledati poglavlje o ekonomskom rastu). Zbog toga su u izradi projekcija uzeta u obzir prethodno opisana dešavanja u oblastima prerađivačke industrije i trgovine u 2020. godini koje zapošljavaju najveći broj osoba u Bosni i Hercegovini (oko 39 %). Sve navedene promjene bi se negativno odrazile na ukupan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini koji bi u 2020. godini mogao biti manji oko 1,5 % g/g, što bi utjecalo na rast stope nezaposlenosti.¹⁴ Istovremeno, spomenuta ekonomska kretanja i lošija poslovna klima mogli bi nepovoljno utjecati na zarade radnika u Bosni i Hercegovini, odnosno smanjiti stopu rasta netoplaća u odnosu na prethodnu godinu oko 1,2 % g/g.¹⁵ Međutim, projekcije na tržištu rada će zavisiti od navedenih rizika (na kraju teksta) kao i planiranih/implementiranih mjera od strane entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cilju minorizacije posljedica krize izazvane pandemijom COVID-19, kako na ekonomiju tako i na tržište rada.

Izrada srednjoročnog scenarija 2021. - 2023. godine u oblasti tržišta rada bazirana je na očekivanom ekonomskom rastu i njegovim osnovnim komponentama u posmatranom razdoblju od strane DEP-a, odnosno na razini potražnje, trgovine i investicija (detaljnije opisano u poglavlju o ekonomskom rastu). EK u svojim projekcijama (svibanj 2020.) predviđa u 2021. godini rast broja zaposlenih osoba u EU-u od 3,3 % g/g. Time se u 2021. godini očekuje niža stopa nezaposlenosti u EU-u u poređenju s prethodnom godinom od 7,9 %. Prema projekcijama DEP-a, u 2021. godini se očekuje pozitivan ekonomski rast od 3 % g/g u Bosni i Hercegovini. Pored toga, rast obujma investicija i trgovine u Bosni i Hercegovini bi se trebao pozitivno odraziti na broj zaposlenih osoba, naročito u sektorima koji su i prethodnih godina zapošljavali najviše osoba u Bosni i Hercegovini. Uz bolje poslovne prilike u oblasti industrije, trgovine, ali i pojedinih uslužnih djelatnosti, stvorili bi se realni uvjeti za rast broja zaposlenih osoba u posmatranim djelatnostima. Kao i prethodnih godina, očekuje se da bi doprinos rastu broja zaposlenih mogao biti skromniji u javnom¹⁶ sektoru u odnosu na ostala područja djelatnosti. Pored toga, broj zaposlenih osoba u oblasti uslužnih djelatnosti koje su u 2020. godini bile pogođene krizom mogao bi ponovno početi da se uvećava. Generalno, uz bolju poslovnu klimu, kako u Bosni i Hercegovini tako i u okruženju i zemljama EU-a, očekuje se povećanje broja zaposlenih osoba u razdoblju 2021. - 2023. godine od 1,7 do 2,5 % g/g, uz istovremeno smanjenje broja nezaposlenih osoba, ali i nastavak uvećanja netoplaća od 2,2 % do 3 % g/g. Međutim, pretpostavljeni rizici će bitno determinirati rast broja zaposlenih osoba, ali i netoplaće u razdoblju na koje se odnose projekcije.

Rizici

Projekcije na tržištu rada u razdoblju 2020. - 2023. godine određene su značajno dešavanjima u okruženju, odnosno poslovnim ambijentom kako u Bosni i Hercegovini tako i u EU-u i regiji. Prema tome, ekstenzija trenutnih dešavanja povodom COVID-19 i na drugu polovicu godine bi se mogla loše odraziti na ekonomiju Bosne i Hercegovine, a potom i tržište rada. Uz niži ekonomski rast od pretpostavljenog i broj zaposlenih osoba bi mogao biti izrazito smanjen. Pored toga, smanjenje radne snage (migracije) i stupanj implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogao bi utjecati na promatrane indikatore tržišta rada odnosno na razinu kupovne moći i životnog standarda. Sve navedene promjene ujedno predstavljaju osnovne rizike za projekcije na tržištu rada.

¹⁴ Poređenja radi, kao posljedica ekonomske krize u 2009. godini, broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini prvi put je smanjen 2010. godine (-0,8 % g/g), odnosno u prosjeku razdoblja 2010. - 2012. godine je smanjen oko -0,7 %.

¹⁵ Poređenja radi, kao posljedica ekonomske krize u 2009. godini, realni rast prosječne netoplaće u Bosni i Hercegovini prvi put je smanjen 2010. godine (-1,1 %), zbog nešto više inflacije. Nominalni rast prosječne netoplaće bio je pozitivan u promatranoj godini.

¹⁶ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

Cijene

Cijene u 2019. godini

Prosječan rast ukupne razine cijena u Bosni i Hercegovini u 2019. godini bio je znatno sporiji u odnosu na prethodnu godinu.¹⁷ U razdoblju I. – XII. 2019./I. – XII. 2018. prosječna inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena je iznosila 0,6 %. Niskoj stopi inflacije doprinijelo je smanjenje kao i skroman rast cijena u pojedinim odjeljcima indeksa potrošačkih cijena. U razdoblju I. – XII. 2019./I. – XII. 2018. najbrži rast cijena bio je u odjeljku alkoholnih pića i duhana (5,1 %). Rast cijena duhana i cigareta u 2019. godini potaknut je povećanjem trošarina na duhan i cigarete, odnosno usklađivanjem sa zakonodavstvom EU-a.¹⁸ U odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata cijene su u posmatranom razdoblju uvećane za 2,4 % g/g zbog povećanja cijena tečnih i čvrstih goriva, vodoopskrbe, plina i najamnina za stanovanje. U odjeljku hrane i bezalkoholnih pića cijene su uvećane za 1,1 % u posmatranom razdoblju, što je posljedica povećanja cijena hrane jer su cijene bezalkoholnih pića smanjene. Cijene u odjeljku prijevoza bile su veće za 1 % u odnosu na 2018. godinu.

Cijene - projekcija 2020. - 2023. godine

U razdoblju I. – III. 2020. godine u Bosni i Hercegovini je registrirana inflacija od 0,4 % u poređenju s istim razdobljem 2019. godine. Smanjenje cijena u odjeljcima odjeće i obuće, namještaja, kućnih uređaja i redovitog održavanja kuće, te ostalih dobara i usluga doprinijelo je niskoj stopi inflacije u Bosni i Hercegovini. Pored toga, skroman rast cijena u pojedinim odjeljcima također je imao doprinos niskoj stopi inflacije. Tako su u odjeljku prijevoza cijene u razdoblju I. – III. 2020./I. – III. 2019. smanjene za 0,4 % g/g. Kretanje cijene sirove nafte utjecalo je na niže cijene u ovom odjeljku. U odjeljku hrane i bezalkoholnih pića cijene su uvećane za 1,1 % u razdoblju I. – III. 2020./I. – III. 2019. Istovremeno, u odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata cijene su uvećane za 0,8 % g/g uglavnom uslijed promjene cijena plina, tečnih goriva, vodoopskrbe i najamnina za stanovanje. Najbrži rast cijena u promatranom razdoblju bio je u odjeljku alkoholnih pića i duhana (5,5 % g/g). Od 1. siječnja 2020. godine nastavljena je harmonizacija trošarinske politike u Bosni i Hercegovini s politikom trošarina na cigarete u EU.¹⁹

Na osnovu raspoloživih podataka može se pretpostaviti da kretanje inflacije u Bosni i Hercegovini značajno određuje razina cijena energenata, odnosno nafte, hrane, trošarina, cijena komunalija i sl. Buduća kretanja cijena također u 2020. godini podliježu velikoj neizvjesnosti koja proizlazi iz epidemije COVID-19. Prema analizi²⁰ Banke Slovenije, zbog manje potražnje povezane s izbijanjem COVID-19, kao i porasta ponude nafte (koja je rezultat cjenovnog rata između Saudijske Arabije i Rusije), globalne cijene nafte padaju. U analizi se također navodi da bi prekidi uvoza zajedno s padom ekonomske aktivnosti, mogli u kratkom roku dovesti do većih cijena specifičnih proizvoda, dok bi cijene hrane mogle porasti u slučaju uvoznih barijera. Pored toga, u

¹⁷ Inflacija u Bosni i Hercegovini u razdoblju I. – XII. 2018. godine je iznosila 1,4 % g/g.

¹⁸ Minimalna trošarina za pakiranje cigareta od 20 komada iznosi 2,86 KM, a specifična trošarina 1,65 KM za isto pakiranje. Trošarina na duhan za pušenje utvrđuje se u visini od 80 % minimalne trošarine na cigarete utvrđene u članku 3. stavku (3) ove odluke iskazane za 1000 komada cigareta i iznosi 114,40 KM po kilogramu. Izvor: Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2019. godinu. Pored provođenja trošarinske politike na cigarete i duhan u srpnju 2019. godine također je došlo do poskupljenja cijena cigareta pojedinih proizvođača, što je dodatno utjecalo na rast cijena ovog proizvoda.

¹⁹ Upravni odbor Uprave za neizravno oporezivanje donio je Odluku o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2020. godinu. Minimalna trošarina za pakiranje cigareta od 20 komada iznosi 3,04 KM, a specifična trošarina iznosi 1,65 KM za pakiranje cigareta od 20 komada. Trošarina na duhan za pušenje utvrđuje se u visini od 80 % minimalne trošarine na cigarete utvrđene u članku 3. stavku (3) ove odluke iznosi 121,6 KM po kilogramu. Izvor: Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2020. godinu.

²⁰ Izvor: <http://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/prikazi-in-analize-marec-2020.pdf>

posljednjim raspoloživim projekcijama²¹ EK svibanj 2020., tabela ispod) također se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu (-40,1 % g/g). Ukupna inflacija u EU bi mogla biti značajno niža i iznositi oko 0,6 % (u 2019. je iznosila 1,4 %). Slična predviđanja ima i MMF u svojim posljednjim projekcijama²² (WEO, travanj 2020.) gdje se navodi da bi cijena sirove nafte u 2020. godini mogla biti niža za 42 % u odnosu na prethodnu godinu. Uzimajući u obzir sva navedena dešavanja u svijetu, ali i domaće faktore, u Bosni i Hercegovini u 2020. godini se može također očekivati deflacija od 0,5 %²³ u odnosu na prošlu godinu. Međutim, projekcije inflacije će zavisiti od navedenih rizika (na kraju teksta) i preduzetih mjera od strane svih razina vlasti koje bi mogle utjecati na razinu cijena u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu toga projekcije inflacije u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2021. - 2023. godine su zasnovane na promjenama cijena sirove nafte na svjetskom tržištu, cijenama hrane, trošarinama na određene proizvode, cijenama komunalija i sl. EK u svojim projekcijama očekuje rast inflacije u EU u 2021. godini od 1,3 % uz rast cijena sirove nafte od 4,8 % g/g. Slične projekcije o kretanju inflacije i cijena sirove nafte predstavio je MMF (tabela ispod). Pod pretpostavkom da cijene nafte i hrane²⁴ umjereno rastu kao i cijene komunalija u razdoblju 2021. - 2023. godine u Bosni i Hercegovini se može očekivati rast cijena od 1,2 % do 1,4 %. Pored toga, inflaciju u Bosni i Hercegovini će također determinirati razdoblje provođenja trošarinske politike na cigarete i duhan (harmonizacija s legislativom EU).

Tabela 1.2: Cijena sirove nafte i inflacija, projekcije za razdoblje 2020. - 2023. godine

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Inflacija - Bosna i Hercegovina	0,6%	-0,5%	1,2%	1,3%	1,4%
Evropska komisija projekcije (maj 2020) ispod:					
Inflacija - europodručje	1,2%	0,2%	1,1%	n/a	n/a
Inflacija - EU	1,4%	0,6%	1,3%	n/a	n/a
Cijena sirove nafte, brent \$/barel	64,1	38,4	40,2	n/a	n/a
Sirova nafta, stopa rasta g/g	-10,4%	-40,1%	4,8%	n/a	n/a
Međunarodni monetarni fond projekcije (april 2020) ispod:					
Inflacija - europodručje	1,2%	0,2%	1,0%	n/a	n/a
Inflacija - EU	1,4%	0,6%	1,2%	n/a	n/a
Cijena sirove nafte, \$/barel	61,4	35,6	37,9	n/a	n/a
Sirova nafta, stopa rasta g/g	-10,2%	-42,0%	6,3%	n/a	n/a

Izvor: Istorijski podaci za Bosnu i Hercegovinu preuzeti s BHAS, DEP projekcije za 2020. - 2023. godine

Rizici

Projekcije inflacije u osnovnom scenariju se oslanjaju na kretanje cijena sirove nafte i hrane kao faktora koji značajno determiniraju kretanje cijena u Bosni i Hercegovini. Pored toga, treba uzeti u obzir domaće faktore koji određuju inflaciju kao što su trošarine na pojedine proizvode, cijene komunalija i sl. Ukoliko bi cijene sirove nafte u razdoblju 2020. - 2023. godine bile drugačije od pretpostavljenih u osnovnom scenariju, to bi se odrazilo na ukupnu razinu cijena u Bosni i Hercegovini. Nastavak provođenja politike uvećanja trošarina na cigarete i duhan također bi mogao determinirati rast cijena u Bosni i Hercegovini.

Bankarski krediti i depoziti

²¹ Izvor: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en

²² Izvor: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

²³ U ekstremnom slučaju razina deflacije bi mogala biti i veća u zavisnosti od toga u kojoj mjeri će se niže cijene nafte na svjetskom tržištu energenata odraziti na ukupan CPI indeks u Bosni i Hercegovini. Pored toga, kretanje cijena hrane u Bosni i Hercegovini će imati značajan utjecaj na ukupnu razinu cijena.

²⁴ Prema projekcijama Svjetske banke (travanj 2020.) indeks cijena hrane bi mogao rasti nominalno oko 1,9 % g/g.

Procjena kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u razdoblju 2020. - 2023. godine

Prema posljednjim dostupnim podacima od strane Centralne banke Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: CBBiH) došlo je do usporavanja rasta kreditne aktivnosti u odnosu na kraj prošle godine tako da je stopa rasta na kraju ožujka 2020. godine iznosila 3,7 % g/g. (manje za 2,9 p.p. u odnosu na kraj 2019. godine.), dok je ukupna kreditna suma dostigla 20,49 mlrd. KM.

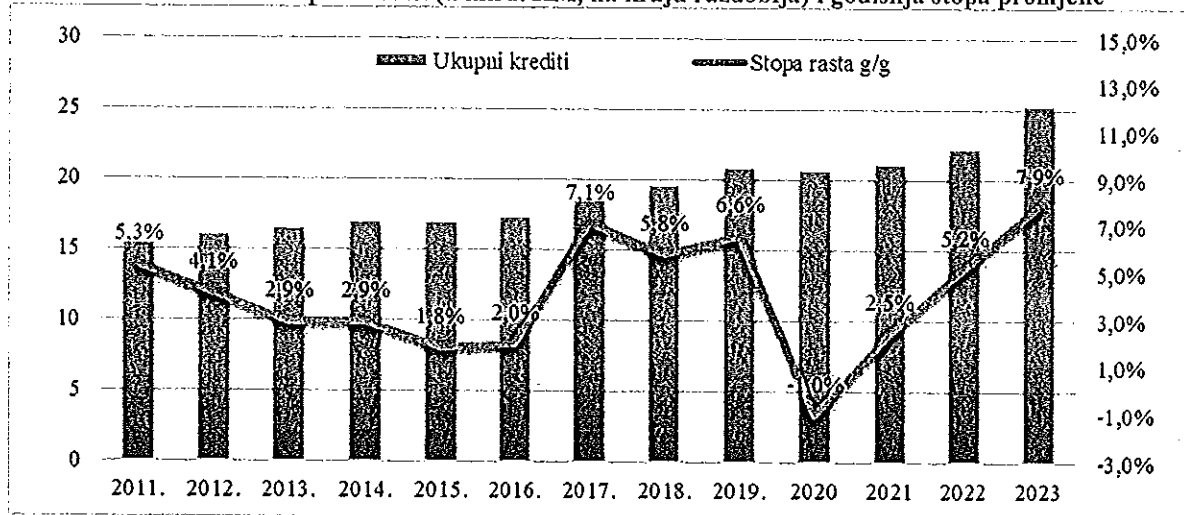
Usporavanje stopa rasta kredita u ožujku u odnosu na kraj 2019. godine je evidentirano u sektorima stanovništvo (manja za 2,7 p.p.) i nefinancijska poduzeća (manja za 3,8 p.p.), dok su krediti plasirani vladinom sektoru evidentirali povećanje stope rasta kredita (veća za 1,1 p.p.).

Evidentan oštar pad gospodarskog rasta u svijetu s još uvijek nesagledivim posljedicama prema Bosni i Hercegovini svakako se već odražava i na pad stopa rasta kreditnog plasmana prvenstveno u sektoru stanovništva i nefinancijskih poduzeća, dok se može očekivati nešto umjereniji rast kredita općoj vladi. Prema predviđanjima vodećih referentnih ekonomskih institucija očekuje se ponovo globalna recesija i pad BDP-a u gotovo svim vodećim ekonomijama svijeta (najvjerojatnije slično kao u doba financijske krize 2008./2009. godine). Prilikom procjene daljnjeg rada bankarskog sektora (tako i kretanja i povrata kreditnih plasmana) od ključnog je značaja procjena dužine trajanja epidemije odnosno posljedična dužina zatvaranja i ograničenja gospodarskih aktivnosti. Prilikom procjene nije uzet u obzir uticaj paketa mjera pomoći gospodarstva od strane vlasti jer u vrijeme pisanja projekcija nisu još implementirani. Jedna od predloženih mjera, uvođenje moratorija na otplatu kredita (trenutno u roku od tri mjeseca), sigurno će dovesti do smanjenja likvidnosti, ali i efikasnosti poslovanja banaka.

Potrebno je napomenuti da je prilikom procjene kretanja kreditnih plasmana i depozita uzeta mogućnost trajanja pandemije do kraja drugog kvartala 2020. godine, uz nastavak umanjenog negativnog utjecaja u trećem i četvrtom kvartalu.

Procjena je da bi ukupni krediti do kraja 2020. godine mogli ostvariti pad uz stopu od (1,0 % g/g). U 2021. godini se očekuje stabilizacija ekonomskih kretanja u svijetu, što bi omogućilo nesmetan nešto veći rast kreditne aktivnosti s projiciranom stopom od 2,5 % g/g. U 2022. godini bi ponovno došlo do umjerenog rasta kreditne aktivnosti sa stopom 5,2 % g/g, te u 2023. godini rast sa stopom 7,9 % g/g.

Grafikon 1.3: Ukupni krediti (u mlrd. KM, na kraju razdoblja) i godišnja stopa promjene

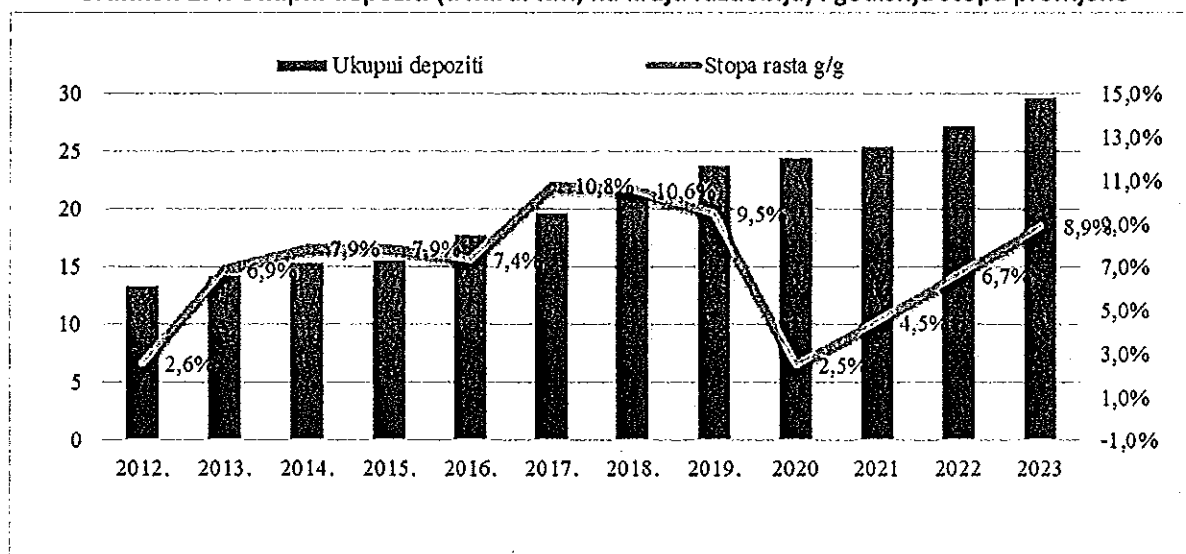
Izvor: DEP procjena

Prema posljednjim dostupnim podacima na kraju ožujka 2020. godine je došlo do usporavanja rasta depozita koji su uz stopu rasta od 7,2 % g/g (manja za 2,3 p.p. u odnosu na kraj 2019. godine) dostigli 23,97 mlrd. KM.

Interesantno je da je u odnosu na kraj 2019. godine došlo do usporavanja stope rasta depozita u svim sektorima osim u sektoru nefinancijskih poduzeća koji su ostvarili rast stope za 5,5 p.p. U istom razdoblju sektor stanovništva je zabilježio manju stopu rasta za 4,4 p.p., dok su depoziti sektoru opće vlade zabilježili manju stopu za 7,8 p.p.

Smanjenje ekonomske aktivnosti u svijetu i u zemljama okruženja kao i zatvaranje i ograničavanje poslovanja će kroz smanjenje zaposlenosti utjecati inicijalno na veće povlačenje depozita, prvenstveno stanovništva. Procjena je da će do usporavanja rasta ukupne sume depozita u 2020. godini stopa iznositi oko 2,5 % g/g. U narednim godinama može se očekivati stabilizacija ekonomskih prilika koja bi se odrazila i na bolje rezultate rada bankarskog sektora (uz poboljšanje finansijskih pokazatelja CAR²⁵, NPL²⁶). Ukupne količine depozita bi se nešto umjerenije povećavale u narednim godinama tako da bi stopa rasta u 2021. godini iznosila 4,5 % g/g, u 2022. godini 6,7 % g/g te u 2023. godini nakon početka značajnijeg oporavka 8,9 % g/g.

Grafikon 1.4: Ukupni depoziti (u mlrd. KM, na kraju razdoblja) i godišnja stopa promjene

Izvor: DEP procjena

Rizici

Daljnje produženje utjecaja pandemije i mogućnost ponovnog vraćanja (novog vala) uz još nesagledive ekonomske i političke posljedice u svijetu svakako će se odraziti i na Bosnu i Hercegovinu. Produženi pad uz slab oporavak ekonomske aktivnosti u narednim godinama vodećih zemalja u svijetu (prvenstveno zemalja EU, Kine i Sjedinjenih Američkih Država) neminovno bi imao utjecaj i na ekonomski rast Bosne i Hercegovine, odnosno na otežan rad bankarskog sektora.

Vanjski sektor

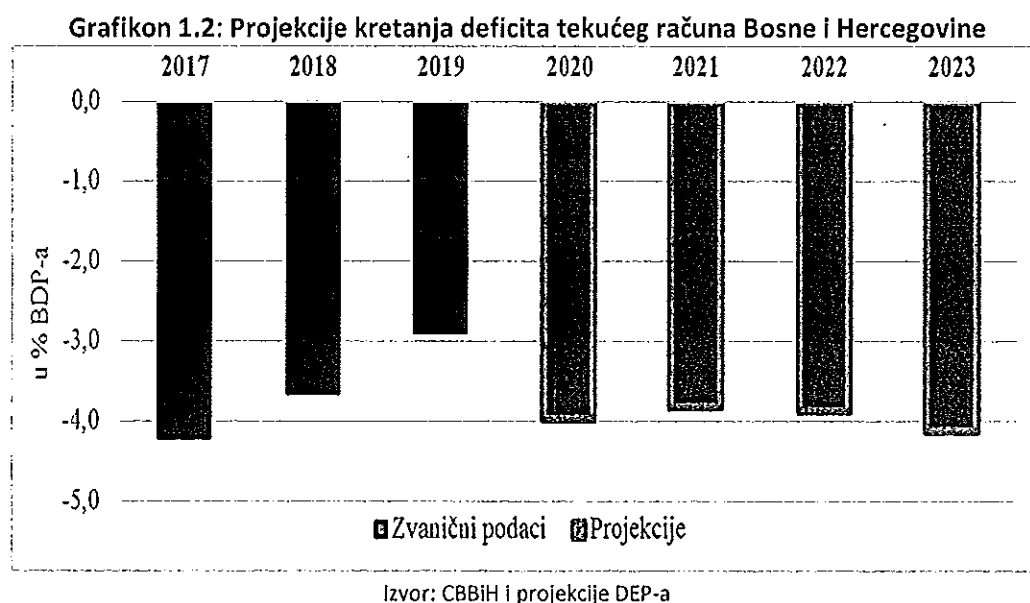
Platna bilanca Bosne i Hercegovine

²⁵ CAR - Capital Adequacy ratio - netokapital prema ukupnim ponderiranim rizicima.

²⁶ NPL - Non performing loans - nekvalitetni krediti.

Podaci iz platne bilance Bosne i Hercegovine ukazuju da su u protekloj 2019. godini zabilježena nepovoljnija kretanja u vanjskotrgovinskoj razmjeni i platnoj bilanci zemlje, što je dobrim dijelom uzrokovano usporavanjem ekonomskih aktivnosti kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera.

Prema službenim podacima CBBiH za 2019. godinu deficit tekućeg računa u okviru platne bilance Bosne i Hercegovine iznosio je 1,2 milijarde KM (odnosno 2,9% BDP-a). Porast nominalnog uvoza roba i usluga u posmatranom razdoblju iznosio je 1,8 %, dok je rast nominalnog izvoza roba i usluga iznosio 0,2 %. Tekući netoprilivi novca iz inozemstva su u 2019. godini porasli za 8,2 %.

Pretpostavke za platnu bilancu 2020. - 2023. godine

Na bazi projekcija DEP-a u 2020. godini bi se mogao očekivati nominalni pad vanjskotrgovinskog deficita od 3,6 % (uz pad uvoza od 7,6 % te pad izvoza od 9 %). U razdoblju 2021. - 2023. godine očekivani nominalni rast vanjskotrgovinskog deficita kretao bi se u intervalu od 0,1 do 4,3 %, kao rezultat porasta stope uvoza (5,8 - 8,1 %) i rasta stope izvoza (7,8 - 9,4 %). Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2020. godinu, prema projekcijama DEP-a iznosio bi oko -4 %, dok bi se za razdoblje 2021. - 2023. godine moglo očekivati da ostane na približno istoj razini (u intervalu od -3,8 % do -4,1 % BDP-a). Očekuje se da bi se tekući netoprilivi iz inozemstva, u razdoblju 2020. - 2023. godine, mogli kretati u rasponu od 9,3 % do 10,4 % BDP-a.

Obzirom da je jako teško procijeniti izvore financiranja deficita tekućeg računa može se očekivati da će, kao što je to i do sada bio slučaj, deficit tekućeg računa i dalje biti financiran prilivima financijskih sredstva iz inozemstva (kroz socijalne beneficije i doznake građana iz inozemstva, direktne strane investicije, trgovinske kredite te kroz eventualna nova zaduživanja na međunarodnom financijskom tržištu).

Rizici

Glavni rizici za promjene u kretanju platne bilance Bosne i Hercegovine za povećanje odnosno smanjenje deficita tekućeg računa nalaze se u vanjskotrgovinskom deficitu, tj. u promjenama stopa izvoza i uvoza roba i usluga, kao i promjenama cijena na svjetskom tržištu. Povoljno poslovno okruženje i veća stopa zaposlenosti dijaspore Bosne i Hercegovine mogla bi dovesti do porasta stope tekućih transfera iz inozemstva, a samim time i do povećanja raspoloživog dohotka. Nasuprot tome, u slučaju lošijeg poslovnog okruženja i manje

zaposlenosti dijaspore Bosne i Hercegovine, a time i smanjenih tekućih transfera iz inozemstva raspoloživi dohodak bi bio manji.

Kod financiranja deficita tekućeg računa najveći rizici se nalaze u smanjenju sredstava strane aktive Bosne i Hercegovine u inozemstvu, nedovoljnim prilivom direktnih stranih investicija, otežanim pristupom trgovinskim kreditima kao i nemogućnost zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu.

Pregled vanjskotrgovinske robne razmjene za 2019. godinu i projekcije za 2020. godinu

Za razliku od 2018. godine kada je Bosna i Hercegovina zahvaljujući povoljnim poslovnim prilikama u glavnim trgovinskim partnerima ostvarila vrlo dobar vanjskotrgovinski rezultat, to nije bio slučaj u 2019. godini. Naime, prema trenutno raspoloživim podacima BHAS za 2019. godinu u Bosni i Hercegovini je došlo do značajnog slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene sa svijetom koja je dodatno intenzivirana i na samom kraju godine. Opće poznata činjenica je da Bosna i Hercegovina u vanjskotrgovinskom smislu prilično zavisi od ekonomskih kretanja u zemljama EU, obzirom da skoro 75 % izvoza roba plasira na tržišta zemalja EU, dok se s druge strane oko 60 % uvoza snabdijeva iz EU. Stoga, ekonomska kretanja u okviru ovih zemalja uz razinu proizvodnje u okviru domaćeg proizvođačkog sektora skoro u potpunosti determiniraju kretanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Naime, slabljenje ekonomske aktivnosti u zemljama EU dovelo je do slabljenja izvozne tražnje što se manifestiralo smanjenjem proizvodnje u prerađivačkoj industriji i slabljenjem robnog izvoza Bosne i Hercegovine. Tako je Bosna i Hercegovina prema preliminarnim podacima BHAS-a za 2019. godinu zabilježila pad izvoza roba od 3,4 % i usporen rast robnog uvoza od 1,2 %, što je rezultiralo značajnim povećanjem robnog deficita od 8,6 %, dok je pokrivenost uvoza izvozom smanjena za preko 2 p.p.²⁷ S druge strane, trenutno raspoloživi podaci BHAS-a za razdoblje siječanj - travanj 2020. godine ukazuju da je trend slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene nastavljen i dodatno intenziviran u 2020. godini. Naime, prema ovim podacima Bosna i Hercegovina je u prva 4 mjeseca 2020. godine zabilježila pad robnog izvoza od 12,7 %, dok je pad izvoza roba samo u mjesecu travnju iznosio 32,7 % u odnosu na isti mjesec prethodne godine.²⁸ Ovaj pad robnog izvoza na samom početku 2020. godine je očigledan primjer negativnih posljedica globalne pandemije virusa Covid-19 na gospodarska kretanja u Bosni i Hercegovini. S druge strane, usporavanje gospodarske aktivnosti u zemlji i slabljenje domaće tražnje rezultirali su smanjenjem robnog uvoza od 14,8 % u razdoblju siječanj - travanj 2020. godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Promatrano na mjesečnoj razini pad robnog uvoza u travnju 2020. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio 35,2 %. Ovakva kretanja izvoza i uvoza i generalno niža razina ekonomske aktivnosti u zemlji doveli su smanjenja vanjskotrgovinskog robnog deficita u određenoj mjeri. Ako se ima u vidu postojeći trend slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene u svijetu, kao i novonastale okolnosti sa izbijanjem globalne epidemije virusa Covid-19, onda nije teško zaključiti da će 2020. godina biti naročito izazovna kada je u pitanju vanjskotrgovinska robna razmjena Bosne i Hercegovine. Čak i ukoliko ovi problemi budu kratkotrajnog karaktera (P1 2020), u Bosni i Hercegovini se može očekivati značajno slabljenje izvoza i uvoza roba. U osnovnom scenariju prema kome bi ovi problemi bili prevaziđeni u drugoj polovici 2020. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje pad ukupnog izvoza od 7,1 % u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, sasvim je izvjesno da će uslijed usporavanja ukupne ekonomske aktivnosti (pad potrošnje, proizvodnje i investicija) doći i do pada uvoza s očekivanom stopom pada od oko 5,8 % u realnom smislu.

²⁷Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje „Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom, siječanj - prosinac 2019. godine“, 20. 1. 2020. godine.

²⁸Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje „Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom, siječanj - travanj 2020. godine“, 20. 5. 2020. godine.

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za razdoblje 2021. – 2023. godine

Kretanje gospodarskih aktivnosti u eksternom okruženju u srednjoročnom razdoblju zasigurno će predstavljati glavnu determinantu kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini u ovom razdoblju. Samo pod pretpostavkom poboljšanja gospodarske aktivnosti i saniranja novonastalih globalnih ekonomskih izazova Covid-19 s kojima se suočava svjetska ekonomija moguće je očekivati i poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Dakle, u slučaju da navedene okolnosti budu prevaziđene, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2021. - 2023. godine moglo očekivati povećanje ukupnog izvoza s godišnjim stopama rasta od 6,1 %, 5,9 % i 7,1 % u realnom smislu respektivno. Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza Bosne i Hercegovine. Prema projekcijama DEP-a očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvoze i trebale bi se kretati od 4,0 % u 2021. godini, 4,5 % u 2022. godini i 5,1 % u 2023. godini. Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem izvozne zastupljenosti u BDP-u na oko 45 % zaključno s 2023. godinom. S druge strane, obzirom na nešto sporiji rast uvoza očekuje se da bi se zaključno s 2023. godinom uvoz u okviru BDP-a trebao zadržati na oko 58 % BDP-a. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bilo bi postupno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita na oko 13 % BDP-a, veći doprinos ekonomskom rastu i poboljšana pokrivenost uvoza izvozom na skoro 78 % zaključno s 2023. godinom.

Rizici

Osnovni rizik za realizaciju projekcija kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene predstavlja slabljenje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima odnosno pojava globalne epidemije virusa Covid-19 koja bi u slučaju da potraje u potpunosti ugrozila materijalizaciju navedenog osnovnog scenarija. Pored ovoga dodatni rizik po materijalizaciju ovih pretpostavki mogle bi predstavljati nagle promjene svjetskih cijena burzanskih roba kao što su metali, energenti (nafta i plin) i hrana, kao i problemi u poslovanju glavnih izvoznih kompanija.

Strana direktna ulaganja

Strana direktna ulaganja u 2020. - 2023. godine

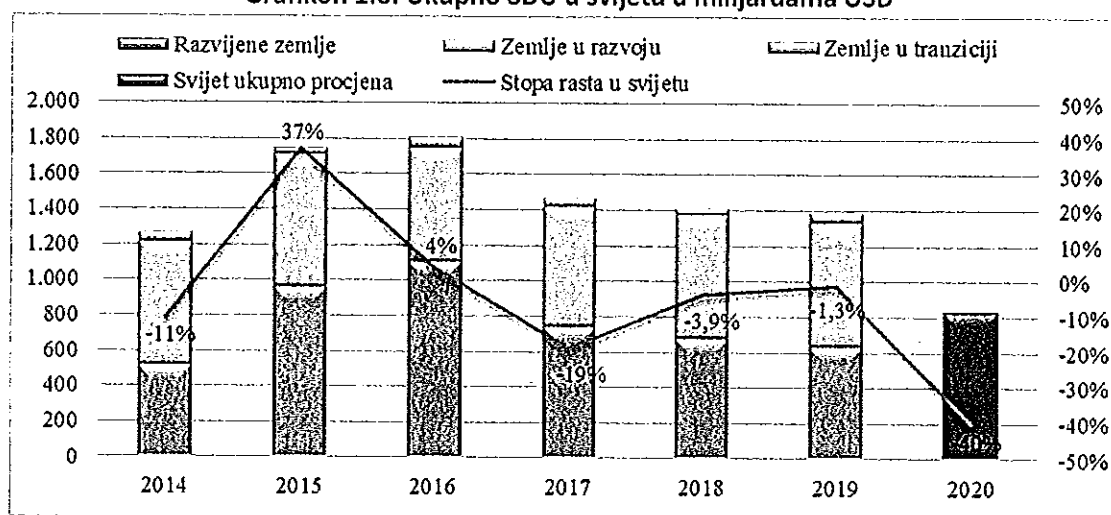
Evidentna globalna ekonomska kriza izazvana pandemijom u prvom polugodištu 2020. godine uz nastavak u nešto blažoj formi u drugom polugodištu svakako će imati negativne posljedice i na strana direktna ulaganja. Zabilježeni rekordni pad vrijednosti (još uvijek nezaustavljen u vrijeme pisanja izvještaja) svih važnijih svjetskih indeksa na burzama je svakako pokazatelj trenutnog nesigurnog stanja svjetskog gospodarstva. Pored toga svakako će se na ekonomska kretanja u svijetu dodatno odraziti (trenutno samo odloženi) tarifni rat između Kine i Sjedinjenih Američkih Država, posljedice Brexita, te značajan pad stopa ekonomskog rasta u gotovo svim vodećim zemljama u EU-u i svijetu.

Prema najnovijem specijalnom izvještaju²⁹ UNCTAD-a (engl. The United Nations Conference on Trade and Development) iz mjeseca ožujka strana direktna ulaganja (u daljnjem tekstu: SDU) očekuje se globalni pad

²⁹ Global Investment Trend Monitor, No. 35 [Special Coronavirus Edition] (UNCTAD/DIAE/IA/INF/2020/3)

SDU od 30 % do 40 %. Posebno se naglašava smanjenje reinvestiranih zarada kao posljedice smanjenja profita kompanija širom svijeta koje su često iznosile i do 50 % SDU u svijetu.

Grafikon 1.6: Ukupno SDU u svijetu u milijardama USD

Izvor: UNCTAD

Prema podacima objavljenim od strane CBBiH ukupna strana ulaganja u 2019. godini su iznosila 898,6 mil. KM (neto finansijska pasiva) i veća su za 11,6 % g/g. Reinvestirane zarade su u 2019. godini iznosile 479,7 mil. KM i veće su za 25,3 % g/g. Sudjelovale su u neto finansijskoj pasivi više od pola, tačnije 53,4 %. Time je udio SDU u 2019. godini dostigao 2,5 % BDP.

Kao posljedica prethodno navedenog pogoršanja ekonomskih kretanja u svijetu i EU čije su članice i glavni ulagači u Bosni i Hercegovini u 2020. godini doći će neminovno do značajnog smanjenja SDU. Potrebno je naglasiti da je još uvijek nepoznata dužina trajanja zatvaranja ekonomije (ograničenje kretanja i poslovanja) zbog pandemije kako u Bosni i Hercegovini tako i svijetu te da je prilikom izrade scenarija uzet utjecaj pandemije u prva dva kvartala te nastavak u blažoj formi u drugom polugodištu 2020. godine. Da bi se izbjegao utjecaj fluktuacije i procikličnosti prilikom procjene za osnovu je uzet prosjek ulaganja po kvartalima u zadnjih pet godina te utjecaj smanjenja po kvartalima.

Tako bi se prema toj procjeni SDU kretao oko 1,6 % BDP. Prethodno navedeno pogoršanje ekonomskih kretanja u svijetu te već izvjestan značajan pad ekonomskog rasta prvenstveno Kine kao jednog od glavnih ulagača u infrastrukturne radove dovest će neminovno i do kašnjenja u realizaciji ili odgađanja do sljedeće godine najavljenih projekata (TE Gacko ³⁰, autocesta Dobož – Vukosavlje - Brčko³¹, autocesta Banja Luka - Prijedor)³². Poslije smanjenja ulaganja u 2020. godini očekuje se da će doći do postupnog oporavka i nastavka radova u narednim godinama. Uzimajući u obzir brojne najave za ulaganja u oblast energetike, rudarstva,

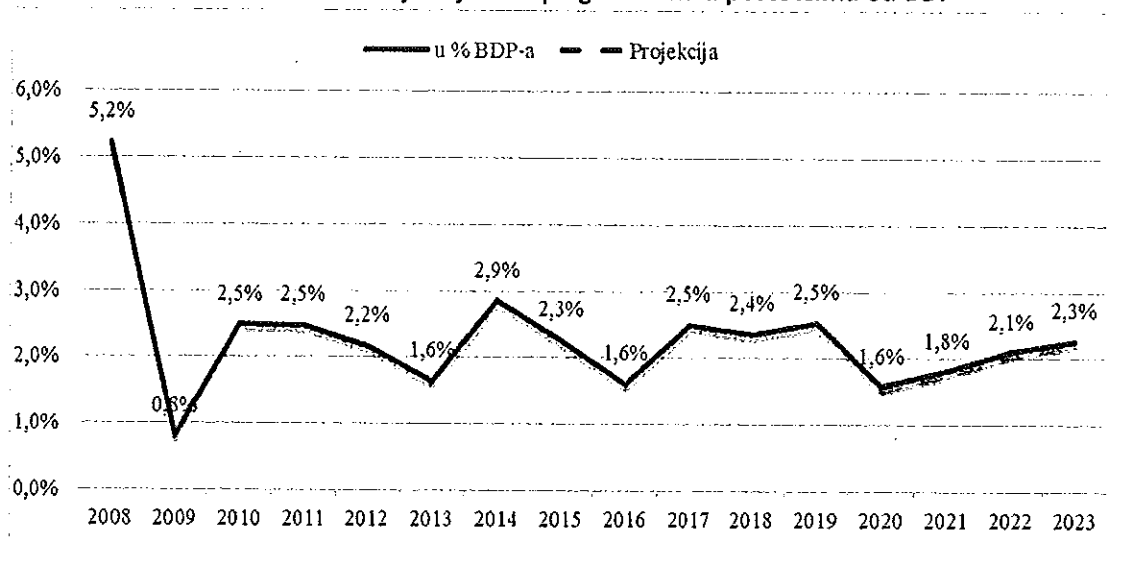
³⁰ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/Potpisan-sporazum-o-izgradnji-TE-Gacko-2.aspx>

³¹ <http://privrednastampa.ba/tag/autoputevi-republike-srpske/>

³² <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji sa kineskom kompanijom „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd. veza RS

infrastrukture, te posebno oporavka u oblasti turizma i usluga (koji su trenutno najviše pogođeni navedenom krizom) postoji realna osnova da u narednom razdoblju dođe do postepenog povećanja SDU. Time bi SDU u 2021. godini dostigao 1,8 % BDP, u 2022. godini 2,1 % BDP te na kraju u 2023. godini 2,3 % BDP.

Grafikon 1.7: Projekcija DSU po godinama u postotcima od BDP

Izvor: BHAS, CBBIH i DEP procjena

Nastavak globalne ekonomske krize izazvane prvenstveno razarajućim djelovanjem pandemije (virus COVID-19) uz nastavak zaoštavanja globalnih ekonomskih prilika (geopolitičke i trgovinske tenzije između Kine i SAD) dodatno će negativno utjecati na Bosnu i Hercegovinu. Još uvijek nesagledive negativne posljedice pada ekonomske aktivnosti u Kini, SAD-u, te značajniji daljnji pad ekonomskog rasta u najgore epidemijom pogođenim zemljama EU (posebno Italija, Španjolska i Francuska) će se neminovno odraziti i na Bosnu i Hercegovinu kroz daljnje pogoršanje platne i vanjskotrgovinske bilance, i dodatno smanjenje SDU.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2020. – 2023. godine

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je 1. lipnja 2020. g. dostavila Odjelu za makroekonomsku analizu BiH (OMA) revidirane projekcije makroekonomskih parametara za Bosnu i Hercegovinu (Makroekonomske projekcije 2020. – 2023., osnovni scenarij, svibanj 2020). Projekcije neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz svibnja 2020. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (*baseline* scenarij).

Projekcije prihoda od neizravnih poreza – pretpostavke

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2020. - 2023. godine podrazumijevaju osnovne (*baseline*) projekcije. Pretpostavke za izradu projekcija su sljedeće:

- prognoze makroekonomskih pokazatelja Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) za razdoblje 2020. - 2023. iz svibnja 2020. godine
- tekući trendovi u naplati prihoda od neizravnih poreza
- tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja.

Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost („Službeni glasnik BiH“, br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

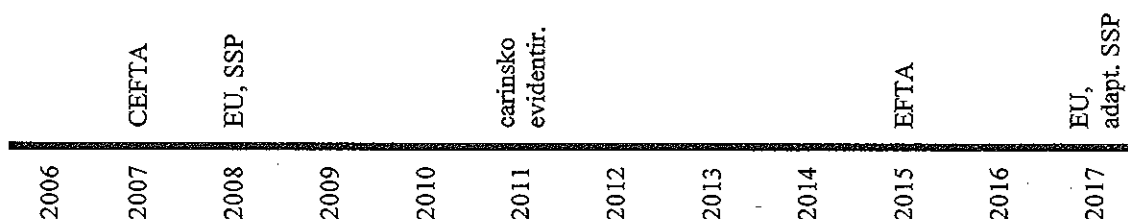
Politika trošarina regulirana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika trošarina na duhan u 2020. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom³³ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija s

³³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2020. godinu („Službeni glasnik BiH“, br. 80/19).

standardima EU u sferi oporezivanja cigareta³⁴, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.³⁵

Zakonom³⁶ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine. Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na grafikonu 2.1.

Grafikon 2.1. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007. – 2017.): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, ožujak/travanj 2018, www.oma.uino.gov.ba.

Tekući trendovi naplate neizravnih poreza

Prikupljeni prihodi od neizravnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9 %, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO (grafikon 2.2). U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd. KM netoprihoda od neizravnih poreza na JR UNO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7 % (6,54 mlrd. KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate neizravnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Udio neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u je varirao proteklih godina (tabela 2.1). Nakon pada ovog udjela s 18,8 % u 2008. godini na 17,1 % u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3 % (2013.) i 18,6 % (2011.). U 2018. godini je iznosio 18,3 %. Udio neizravnih poreza s JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4 %.

Grafikon 2.2: Netoprihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006. – 2019.

³⁴ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri nalaze izmjene Zakona o trošarinama, koje je Upravni odbor UNO usvojio u 2018. godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične trošarine na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu su usvojene odluke o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznosa trošarine na duhan za pušenje za 2019. i 2020. godinu prema važećem zakonu. S obzirom na to da su dostignuti EU standardi u oporezivanju cigareta u 2019. godini, navedene izmjene Zakona o trošarinama nisu više aktualne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

³⁵ Nova politika je u primjeni od 1. 8. 2014. (izmjene Zakona o trošarinama u BiH - „Službeni glasnik BiH“, br. 49/14).

³⁶ Novi Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“, br. 58/15) primjenjivat će se od 1. 7. 2021. godine („Službeni glasnik BiH“, br. 21/20), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“, br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je članak 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25. 4. 2018. g.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

Tabela 2.1: Udio prihoda od neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
% BDP	19,5	19,8	18,8	17,1	18,5	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,9	17,7	18,3
% C	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovi podataka UNO i BHAS³⁷

Naplata u 2019. godini

Pregled netonaplate neizravnih poreza pokazuje da je u 2019. naplaćen rekordni iznos prihoda od neizravnih poreza od osnivanja UNO u iznosu od 6.541,8 mil. KM, a stopa rasta je iznosila 5,2 %. Pregled kvartalne naplate³⁸ pokazuje da je najviši rast prihoda ostvaren u prvom kvartalu, kada je iznosio čak 7,2 %. Potrebno je naglasiti da naplata u siječnju 2019. godine uključuje i efekte izmjene Zakona o trošarinama iz 2018. godine, budući da se povećanje stope cestarine primjenjuje od 1. 2. 2018. godine. Navedeni efekti su doprinijeli s 1,4 postotna poena rastu prihoda u prvom kvartalu 2019. g., a s 0,3 postotna poena ostvarenoj stopi rasta netonaplate na razini cijele 2019. godine. Osim efekata zakonskih izmjena, stopa rasta u prvom kvartalu rezultat je: rasta potrošnje, stabilizacije i rasta potrošnje derivata, te politike duhanskih kompanija koje su snosile dio dodatnog poreznog opterećenja (rast specifične trošarine na cigarete i rezani duhan od 1. 1. 2019. g.) na teret vlastite dobiti. U drugom kvartalu 2019. godine ostvarena je stopa rasta netonaplate od svega 2,3 %. Niska stopa rasta prihoda posljedica je snažnog pada prihoda u lipnju, prvenstveno PDV-a. Loša naplata PDV-a u lipnju dijelom je ublažena rastom prihoda od trošarina na duhanske prerađevine, kao rezultat daljnjeg odlaganja prevladavanja dodatnog poreznog tereta na maloprodajne cijene, te najave korekcije cijena u srpnju. U trećem kvartalu ponovo je ostvaren snažan rast prihoda od 6,4 %, kao rezultat značajnog rasta netoprihoda od PDV-a i trošarina na duhan. Na početku četvrtog kvartala zabilježena je stagnacija prihoda zbog slabije naplate skoro svih vrsta neizravnih poreza. Međutim, snažna naplata skoro svih kategorija prihoda u prosincu donijela je visoke efekte i rast od 4,8 % na razini kvartala.³⁹

Naplata ukupnih prihoda od u razdoblju siječanj - travanj 2020. g.

U travnju 2020. zaustavljen je trend rasta prihoda od neizravnih poreza zbog djelovanja koronavirusa na ekonomiju BiH. Prema izvješću UNO po vrstama prihoda u mjesecu travnju bruto naplata prihoda je pala za

³⁷ BDP prema rashodovnom principu, Agencija za statistiku BiH, Tematski bilten 01, veljača 2020.

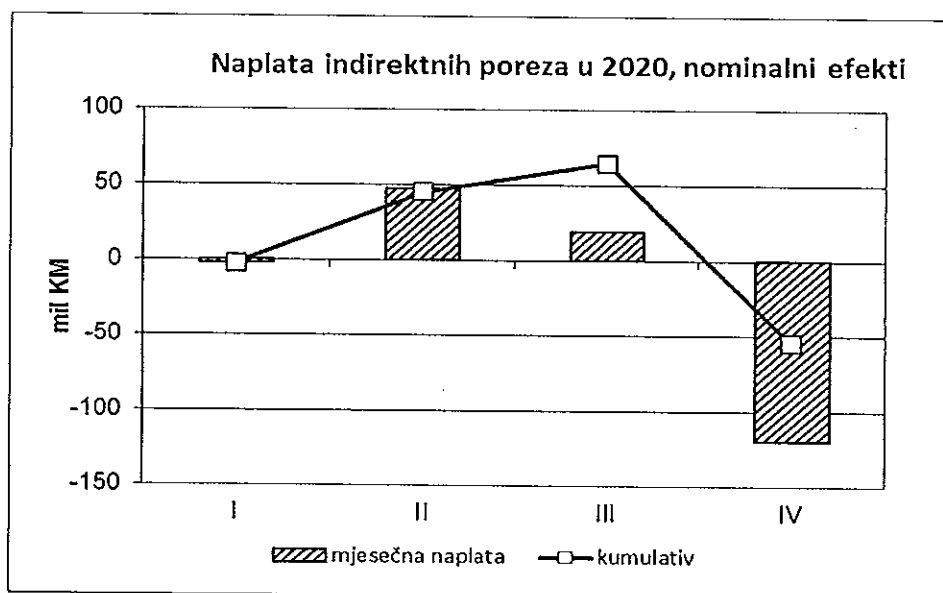
³⁸ Poređenje određenog kvartala iz 2019. s odgovarajućim kvartalom iz 2018. godine (YoY growth)

³⁹ Opširnije o naplati u 2019. godini u Antić, D. „Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2019. godini“, OMA Bilten 176/177, ožujak/travanj 2020, www.oma.uino.gov.ba.

155,8 mil. KM ili za 23,4 %. Zbog smanjenih isplata povrata netonaplata je za 119,5 ili 22,2 % manja nego u travnju 2019.

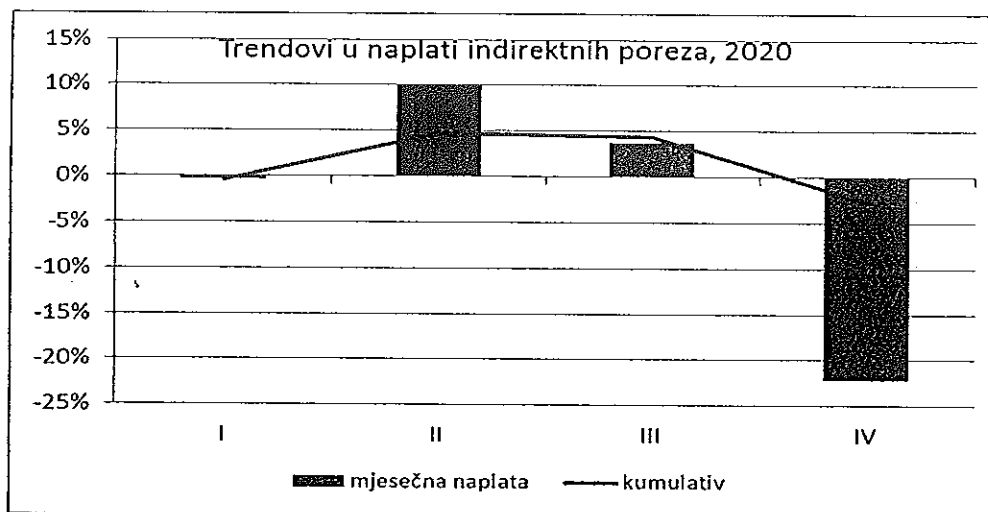
Veliki pad naplate prihoda u travnju anulirao je ostvareni suficit u naplati iz prvog kvartala 2020. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil. KM u odnosu na naplatu u istom razdoblju 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil. KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici netonaplata neizravnih poreza manja za 55,0 mil. KM, odnosno za 2,7 %.

Grafikon 2.3: Naplata neizravnih poreza u 2020., nominalni efekti

Grafikon 2.4. pokazuje nagli rast kumulativne netonaplate u veljači, koji nije bio ugrožen ni slabijim rastom u ožujku, kada su se pojavili prvi negativni efekti koronavirusa na naplatu prihoda.

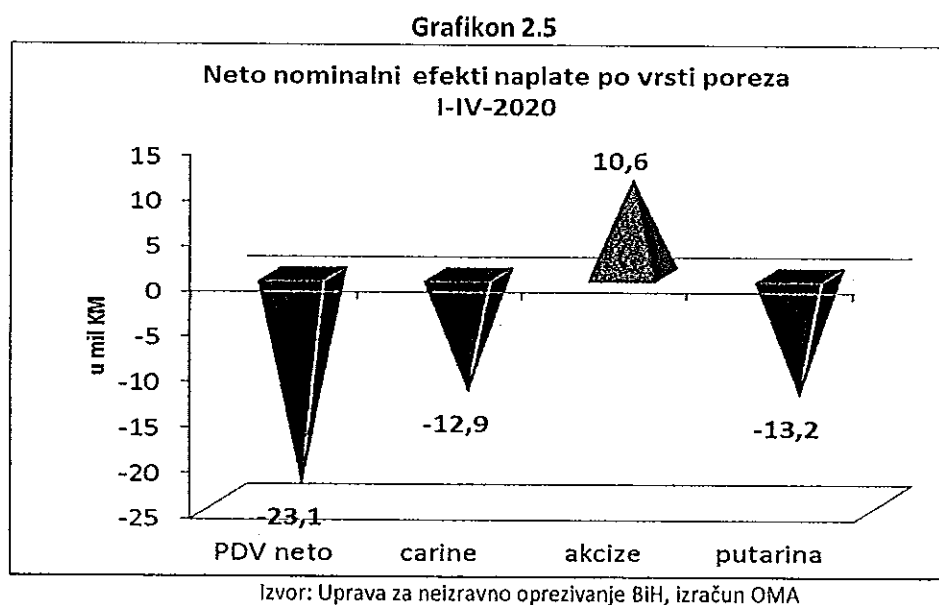
Grafikon 2.4: Trendovi u naplati neizravnih poreza, 2020.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

Naplata po vrstama prihoda od u razdoblju siječanj – travanj 2020.

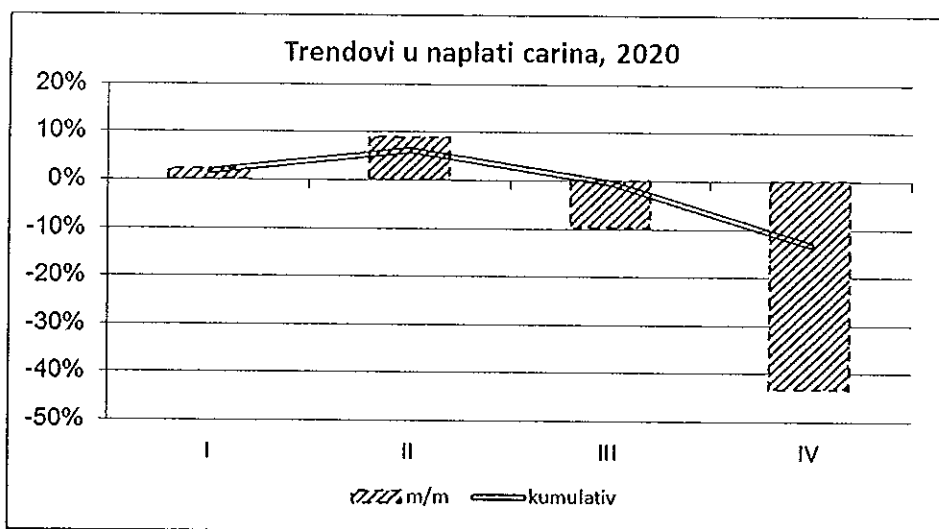
Veliki pad prihoda u travnju ostvaren je u najvećoj mjeri u naplati PDV-a (-23,1 mil. KM), te cestarine (-13,2 mil. KM) i carina (-12,9 mil. KM), dok je rast jedino zabilježen u naplati prihoda od trošarina (+ 10,6 mil. KM) (grafikon 2.5).

Carine

Prvi kvartal 2020. je donio naplatu prihoda od carina na razini prvog kvartala 2019. jer su se u ožujku pojavili negativni efekti zatvaranja granica zbog koronavirusa. U travnju je naplata dramatično pogoršana, a pad prihoda je iznosio čak 43,3 % (grafikon 2.6).

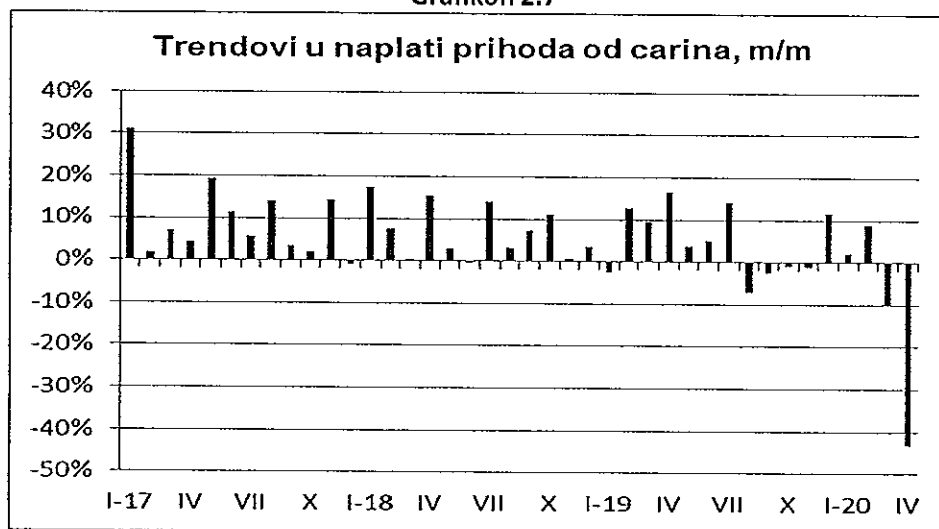
Grafikon 2.6

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Visok pad prihoda u travnju je kumulativnu naplatu prihoda od carina doveo u negativnu zonu rasta od 13,1 %. Pogoršanje u naplati carina posljedica je kumulativnog negativnog efekta pada uvoza iz EU u dijelu roba pod režimom carina, te pada uvoza roba iz Kine i ostalih azijskih zemalja. U cjelini, pozitivni trendovi u naplati prihoda od carina, koji nisu bili narušeni ni posljednjom fazom liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene primjenom prilagodbe SSP-a, sada su u velikoj mjeri pogoršani (grafikon 2.7).

Grafikon 2.7

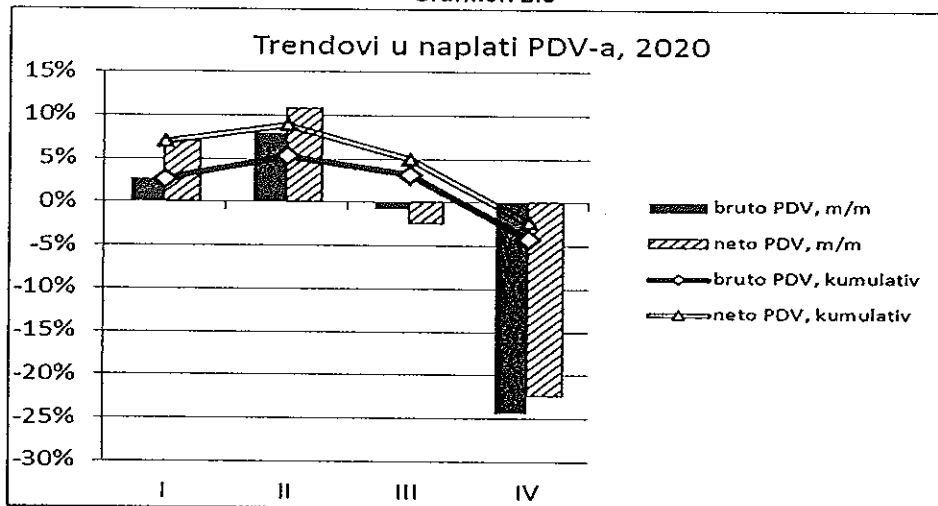

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

PDV

U travnju je zaustavljen rastući trend u naplati prihoda od PDV-a iz prvog kvartala 2020. Ostvarene su visoke negativne stope rasta i bruto i netonaplate, od -23,3 % i -20,7 % respektivno. Visoki pad naplate PDV-a u travnju dovele su kumulative bruto i neto PDV-a u negativnu zonu rasta od -3,9 % i -1,9 %, respektivno, u odnosu na isto razdoblje 2019. (grafikon 2.8).

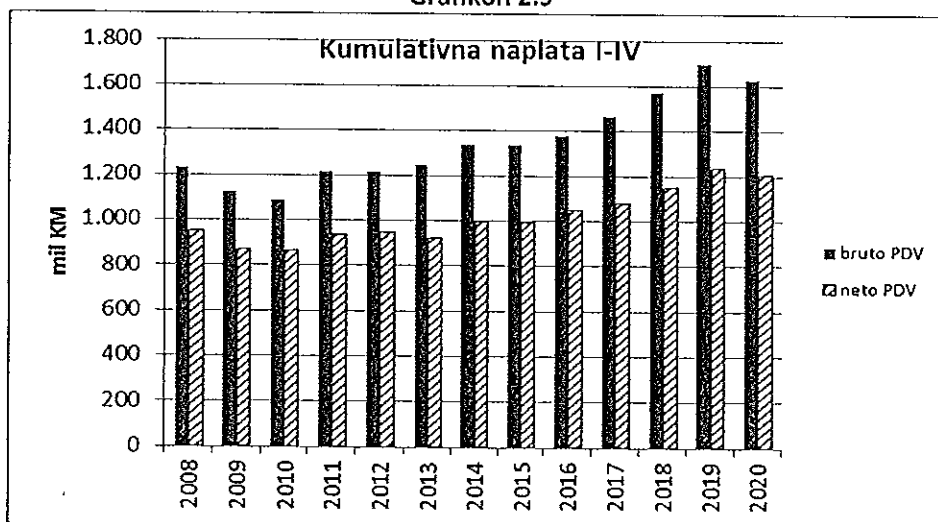
Grafikon 2.8

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, izračun OMA

Poređenje nominalne bruto i netonaplate pokazuje pad i bruto i netonaplate u prva četiri mjeseca 2020. u odnosu na naplatu u prethodnim godinama u istom razdoblju. Može se zaključiti da je, posmatrajući naplatu PDV-a u prva četiri mjeseca fiskalne godine od uvođenja PDV-a do danas, maksimum ostvaren u 2019. godini. S druge strane, naplaćeni iznos prihoda u 2020., i pored negativnih efekata koronavirusa, ipak veći od naplate u 2018. godini, koja je uključivala efekte izmjena Zakona o trošarinama (grafikon 2.9).

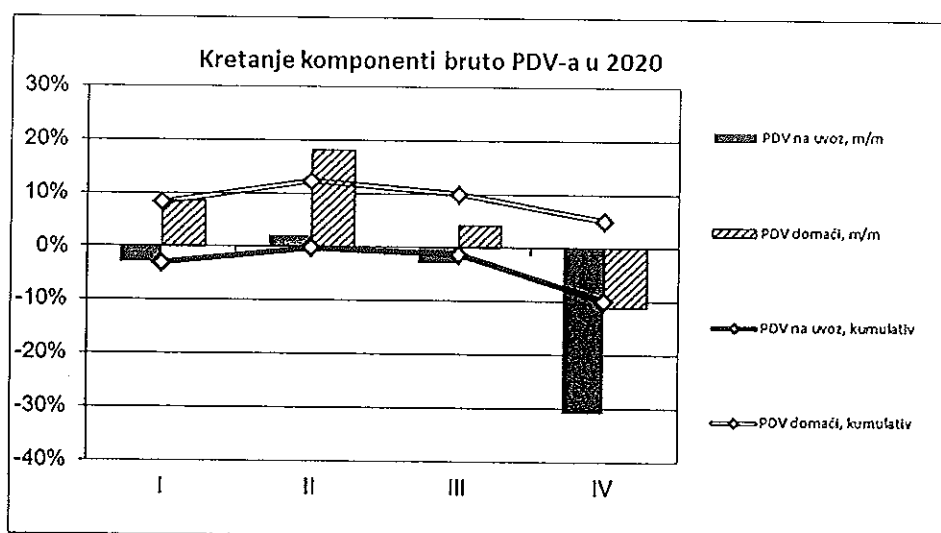
Grafikon 2.9

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun OMA

Analiza kretanja strukture bruto naplate PDV-a u travnju 2020. pokazuje snažan pad naplate PDV-a na uvoz od 30,7 %. Prvi kvartal 2020. odlikovale su oscilirajuće stope rasta PDV-a na uvoz u rasponu od -3 % i +3 %, što je rezultiralo kumulativnim padom od 1,2 % na razini prvog kvartala. Međutim, visoki pad naplate PDV-a na uvoz u travnju doveo je do pada kumulativne naplate od 9,9 % na razini četiri mjeseca 2020. (grafikon 2.10, „PDV na uvoz – kumulativ“).

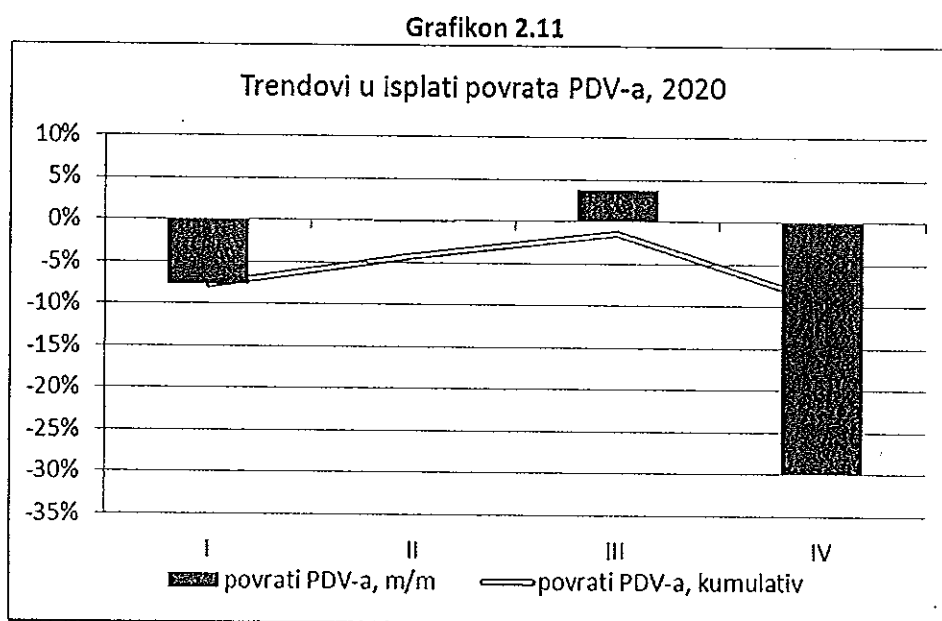
Grafikon 2.10

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

S druge strane, nakon pozitivnog rasta mjesečne naplate domaćeg PDV-a u prvom kvartalu u travnju je ostvaren pad od 7,8 %, što je posljedica pada prometa obveznika u ožujku. Pad naplate domaćeg PDV-a u travnju je smanjio kumulativnu stopu rasta, ali je ona i dalje u pozitivnoj zoni rasta, s tim da je na nivou tri mjeseca rast domaćeg PDV-a iznosio 9,9 %, a na razini četiri mjeseca rast je smanjen na 5,9 % (grafikon 13, „PDV domaći - kumulativ“). I pored pojave negativnih efekata koronavirusa ostvarena stopa rasta je i dalje iznad DEP-ovih projekcija potrošnje, ne samo najnovijih iz svibnja i travnja, već i prethodnih revizija projekcija koje su objavljene prije pojave koronavirusa.

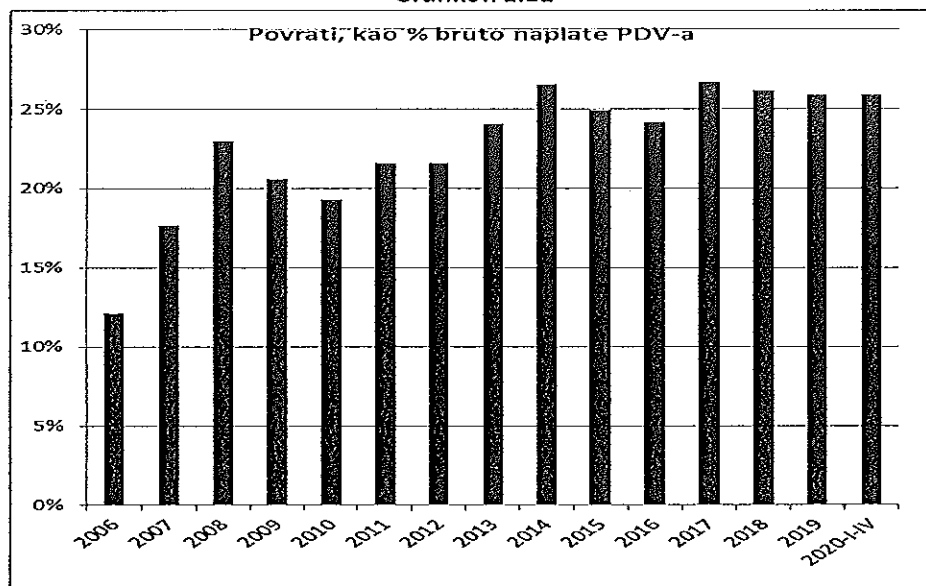
U travnju 2020. ostvaren je pad povrata PDV-a od 29,9 %, kao posljedica smanjenja izvoza, uvoza i investicija. Visoki pad isplata povrata PDV-a pozitivno je djelovao na kumulativ isplaćenih povrata, koji su od početka godine manji za 9,3 % (grafikon 2.11).

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Analiza strukture povrata pokazala je pad isplata povrata obveznicima od 12,8 %, ili nominalno 55,4 KM u prethodna četiri mjeseca. Radi se o najnižoj razini isplata povrata u podsljednje tri godine. Kod povrata međunarodnim organizacijama i projektima nastavljen je trend rasta iz prethodnih mjeseci, te je na razini četiri mjeseca zabilježen rast od 42,3 % ili nominalno 13,2 mil. KM.

Grafikon 2.12

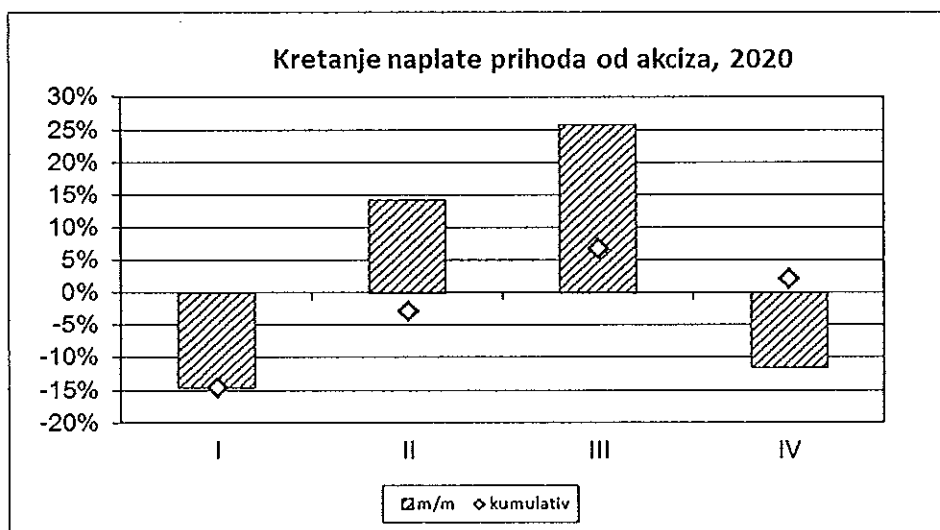
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

I pored pada bruto PDV-a, usporedo padaju i povrati. Indikator udjela povrata u bruto naplati PDV-a iznosi 25,8 %, što je skoro identično prosječnom udjelu isplaćenih povrata u bruto naplati PDV-a u 2019. godini, a niže u odnosu na godišnje prosjeke u 2014., 2017. i 2018. (grafikon 2.12).

Trošarine

Naplata trošarina u prva tri mjeseca imala je rastući trend, s velikim rasponom mjesečnih stopa rasta. U ožujku je zabilježena visoka stopa rasta od 25,8 %, što je kumulativnu stopu rasta povećalo na visokih 6,8 %, iznad svih projekcija realne potrošnje. Međutim, travanj je donio pad od 11,3 %, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 2,3 % (grafikon 2.13).

Grafikon 2.13

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

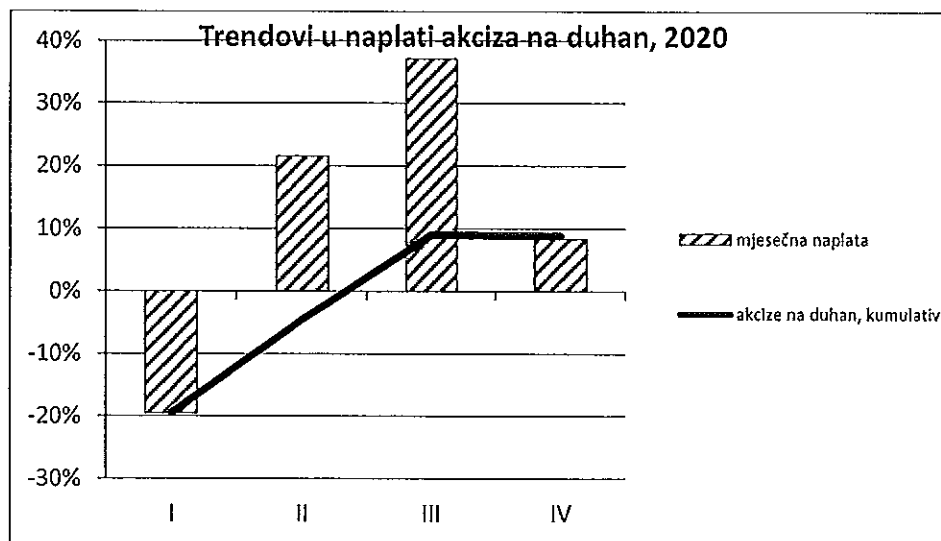
U travnju je zabilježen rast trošarina na duhan i trošarina na alkohol i alkoholna pića, dok je u naplati ostalih trošarinskih proizvoda ostvaren pad prihoda.

Prihodi od trošarina na duhanske prerađevine su u travnju zabilježili rast od 8,4 %, čime je nastavljen pozitivan trend rasta od mjeseca veljače (grafikon 2.14). Rast naplate trošarina u travnju je bio dovoljan da se zadrži kumulativna stopa rasta na razini iz prvog kvartala 2020. S obzirom na okolnosti, iznenađuje rast prihoda od trošarina na duhan, tim više što se trošarine uplaćuju na JR UNO unaprijed, prije samog prometa i potrošnje. Budući da se radi o nekolicini velikih svjetskih duhanskih kompanija, moglo bi se zaključiti da očekuju rast potrošnje cigareta i duhana i u vrijeme pandemije.

I pored rasta prihoda od trošarina u travnju, broj trošarinskih markica (tj. paklica cigareta) je bio manji za 1,9 %. U cjelini, na razini četiri mjeseca od strane duhanskih kompanija preuzeto je 5,8 % više trošarinskih markica za cigarete nego u istom razdoblju 2019., iako su maloprodajne cijene cigareta povećane početkom godine (grafikon 2.15).

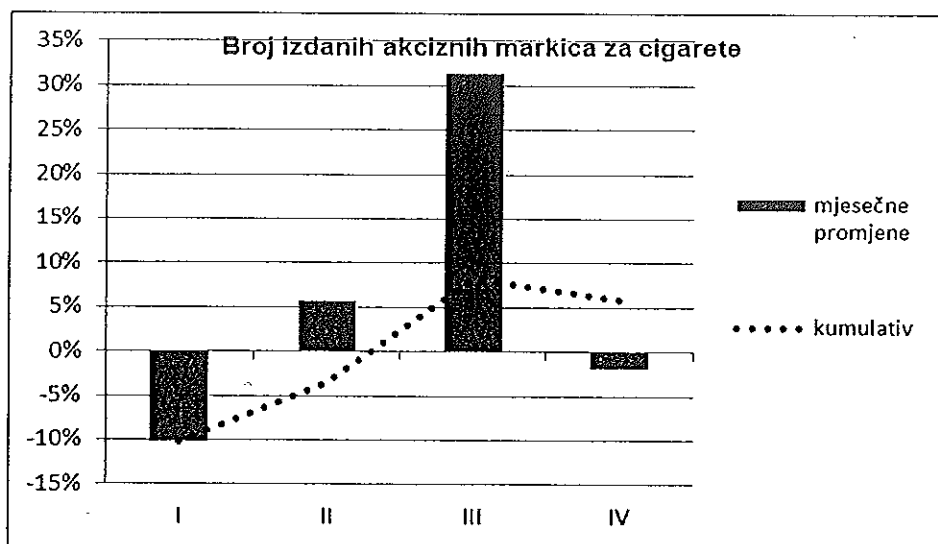
Na kraju, indikativno je da rast prihoda od trošarina na cigarete u aprilu u cijelosti dolazi od naplate na uvezene cigarete. Prvi put od uspostave evidencija trošarinskih markica, u skladu sa zahtjevima novog Zakona o trošarinama 2009. godine, desilo se da nije preuzeta niti jedna trošarinska markica za domaće cigarete. To ukazuje na zaključak da se ne planira domaća proizvodnja cigareta, barem ne u narednom razdoblju. Ostaje pitanje da li je ta poslovna odluka samo uvod u potpuno gašenje domaće duhanske industrije u Sarajevu ili je privremena zbog otežanog poslovanja u BiH zbog koronavirusa.

Grafikon 2.14.

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun OMA

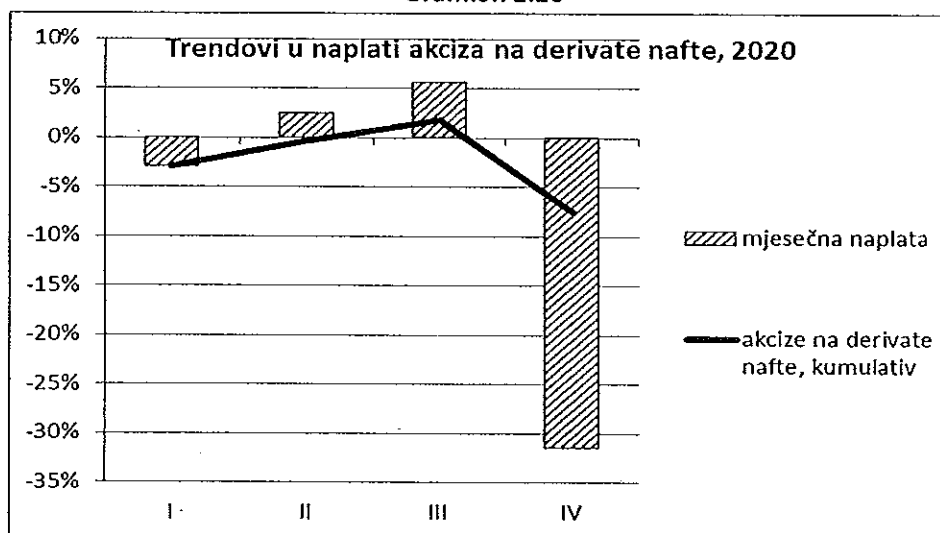
Grafikon 1.15.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

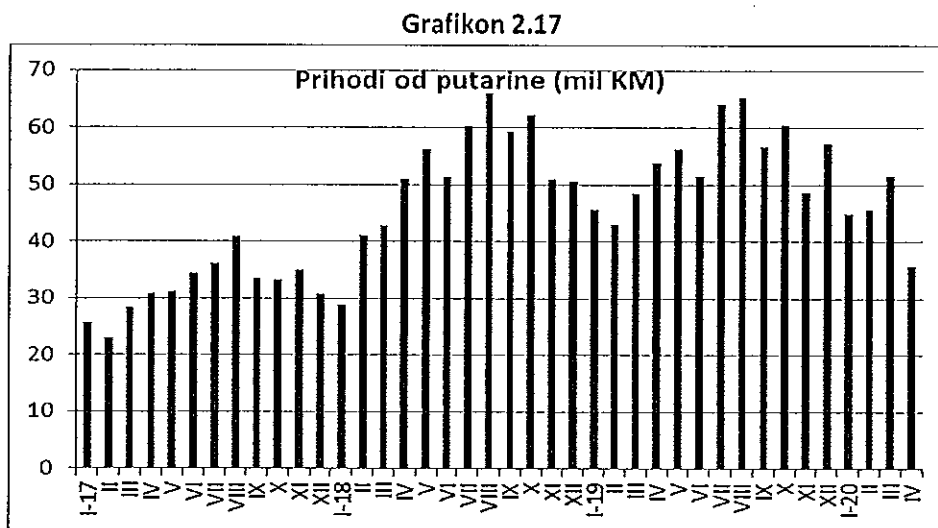
U travnju 2020. je zabilježen veliki pad u naplati prihoda od trošarina na derivate nafte, čak 31,5 %. Pad je očekivan s obzirom na sve restrikcije koje su bile na snazi u BiH u vezi s kretanjem građana, zatvaranja granica i otežanog uvoza, izvoza, domaćeg transporta i poslovanja kompanija u cjelini. Veliki pad prihoda od trošarina u travnju anulirao je rast ostvaren na razini prvog kvartala te u konačnici na razini četiri mjeseca donio pad od 7,5 %. (grafikon 2.16, linija kumulativ).

Grafikon 2.16

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

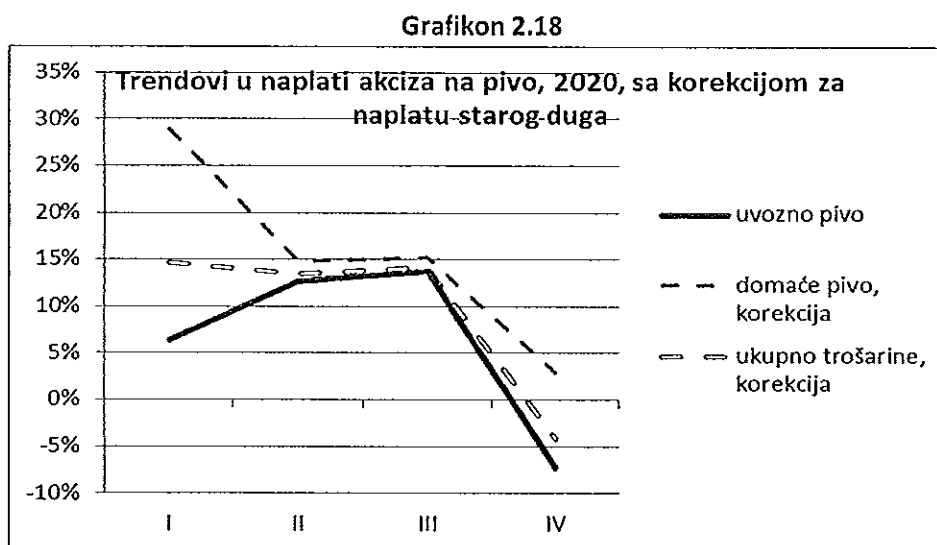
Prihodi od cestarine zabilježili su pad u naplati u travnju od 33,4 % (grafikon 2.17), a na razini četiri mjeseca kumulativni pad iznosi 6,9 %.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

U travnju je nastavljen trend rasta prihoda od trošarina na alkohol i alkoholna pića, odnosno trend pada prihoda od trošarina na bezalkoholna pića.

Nakon dva mjeseca pozitivnog rasta u travnju je zabilježen visok pad naplate trošarina na pivo od 41,9 %, što je kumulativnu ukupnu naplatu trošarina na pivo pomjerilo u negativnu zonu rasta. Ipak, treba imati u vidu da je statistička osnovica za poređenje iz 2019. viša za iznos naplaćenih starih dugova po osnovu trošarina na pivo. Nakon isključivanja naplate starog duga pad naplate trošarina na pivo za četiri mjeseca 2020. iznosi 4,2 %, dok je kumulativna naplata trošarina na domaća piva u pozitivnoj zoni rasta od 3 %.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun OMA

Projekcije prihoda od neizravnih poreza

Projekcije prihoda za razdoblje 2020. – 2023. dostupne su u tabeli 2.2 Kako bi se osigurala usporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu s izvješćima UNO o naplati po vrstama prihoda.

Tabela 2.2 Projekcije prihoda od neizravnih poreza u mil. KM (2020. – 2023.), lipanj 2020. godine

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM					Projektiрана stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija							
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2020.	2021.	2022.	2023.
PDV	4.022,4	3.849,6	3.978,8	4.125,7	4.285,0	-4,3 %	3,4 %	3,7 %	3,9 %
Trošarine	1.533,3	1.493,6	1.548,7	1.599,0	1.651,7	-2,6 %	3,7 %	3,2 %	3,3 %
Carine	300,6	273,7	289,6	309,6	334,6	-9,0 %	5,8 %	6,9 %	8,1 %
Cestarina	650,2	614,4	650,2	670,3	692,3	-5,5 %	5,8 %	3,1 %	3,3 %
Ostalo	35,3	26,5	27,8	29,1	30,6	-24,8 %	4,7 %	4,9 %	5,0 %
UKUPNO	6.541,8	6.257,9	6.495,2	6.733,6	6.994,2	-4,3 %	3,8 %	3,7 %	3,9 %
Namjenska cestarina *)	-406,2	-384,0	-406,4	-418,9	-432,7	-5,5 %	5,8 %	3,1 %	3,3 %
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.135,6	5.873,8	6.088,8	6.314,7	6.561,5	-4,3 %	3,7 %	3,7 %	3,9 %

Napomene:

*) Namjenska cestarina je do 1. 2. 2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1. 2. 2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske cestarine u 2019. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinostveni račun i raspodjeli prihoda⁴⁰ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske cestarine prikazane u tabeli 3 (406,2 mil KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske cestarine od 1. 2. 2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na temelju preliminarog/konačnog izvješća UNO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjela namjenske cestarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31. 1. 2018., a raspodjela namjenske cestarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko distriktu prema novom modelu započela je tek u ožujku 2018. godine.

Tabela 2.3 Projekcije prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a (2020. – 2023.)

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
PDV	11,4 %	11,2 %	11,1 %	11,0 %	10,9 %
Trošarine	4,3 %	4,4 %	4,3 %	4,3 %	4,2 %
Carine	0,9 %	0,8 %	0,8 %	0,8 %	0,9 %
Cestarina	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %
Ostalo	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %
UKUPNO	18,5 %	18,3 %	18,2 %	18,0 %	17,8 %
Namjenska cestarina	-1,1 %	-1,1 %	-1,1 %	-1,1 %	-1,1 %

⁴⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 91/17

SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,3%	17,1%	17,1%	16,9%	16,7%
------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

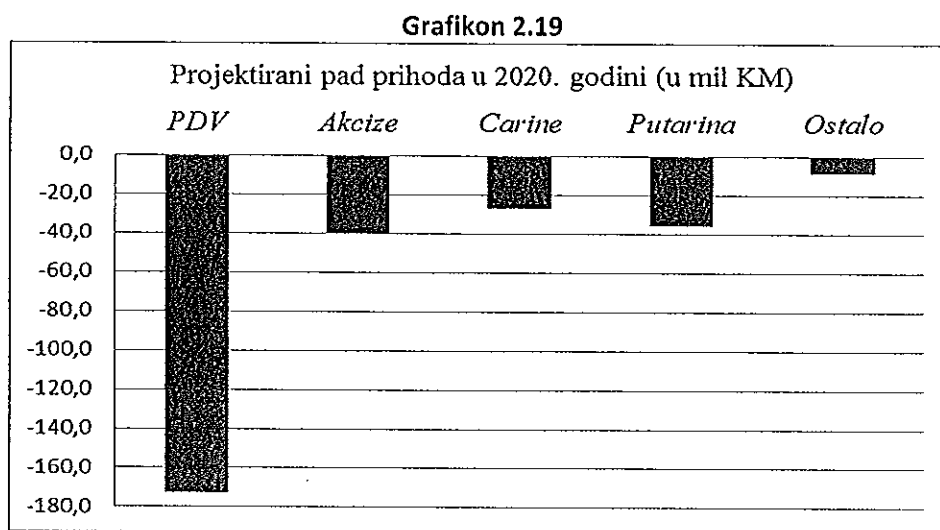
Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020. – 2023., svibanj 2020.), BDP po rashodnom pristupu

Projekcije za 2020. godinu

U prvom kvartalu 2020. netonaplata prihoda od neizravnih poreza je bila veća za 64,6 mil. KM od naplate u prvom kvartalu 2019., odnosno za 4,4 %. Ostvarena stopa rasta u prvom kvartalu je čak za 1,4 p.p. veća od projektirane stope godišnjeg rasta za 2020. godinu u projekcijama OMA-e iz listopada 2019. S obzirom na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom koronavirusa, a na osnovi projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, svibanj 2020.) možemo biti sigurni da se pozitivni trendovi naplate iz prvog kvartala neće nastaviti u ostatku godine. Već u travnju je netonaplata prihoda pala za 119,5 mil. KM ili za 22,2 % u odnosu na travanj 2019. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil. KM u odnosu na naplatu u istom razdoblju 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil. KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici netonaplata neizravnih poreza manja za 55,0 mil. KM, odnosno za 2,7 %.

Na osnovi raspoloživih podataka o naplati prihoda i bazne pretpostavke DEP-ovih projekcija da će kriza biti prevladana u drugoj polovici godine, možemo očekivati veliki pad prihoda u drugom kvartalu 2020., te postupni oporavak naplate u drugom polugodištu.

Projektirani iznos netonaplate prihoda od neizravnih poreza za 2020. godinu iznosi 6.257,9 mil. KM, što je za 4,3 % manje nego u 2019. godini. Projektirani pad prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 284,0 mil. KM. Grafikon 2.19 prikazuje udjel pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom padu u ukupnih prihoda (u mil. KM).

Izvor: Projekcije OMA, lipanj 2020.

PDV

Na osnovi podataka o naplati prihoda za prva četiri mjeseca, projektiranih negativnih efekata krize uzrokovane pandemijom koronavirusa i projekcija kretanja potrošnje, uvoza, i izvoza u 2020. godini, očekuje se naplata prihoda od PDV-a u iznosu od 3.849,6 mil. KM, što je za 4,3 % ispod naplate u prethodnoj godini. Projektirana stopa pada PDV-a je veća od projektirane stope pada privatne potrošnje. Ovo je u skladu s dugogodišnjim podacima o elastičnosti PDV prihoda u odnosu na privatnu potrošnju u BiH te nalazom studije

MMF-a koja pokazuje da su promjene u naplati poreza više izražene nego promjene odgovarajuće osnovice iz nacionalnih računa.⁴¹

Trošarine i cestarina

Projektirani iznos ukupnih prihoda od trošarina u 2020. godini iznosi 1.493,6 mil. KM, što je za 39,8 mil. KM ili 2,6 % manje od ostvarenja u 2019.

Prihodi od trošarina na derivate nafte i cestarina

Prethodne dvije godine obilježile su snažne promjene na tržištu derivata nafte zbog efekata izmjena Zakona o trošarinama iz 2017. godine (u primjeni od 1. 2. 2018. g.)⁴². U navedenom razdoblju je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice trošarina⁴³ na derivate nafte. Udio lož ulja u osnovici se značajno smanjio, s 5,0 % u 2017. na 3,4 % u 2019. godini. Udio kerozina, kao komponente s najnižom zbirnom stopom oporezivanja trošarinom i cestarinom, se povećao s 1,4 % na 2,1 %.⁴⁴ Usprkos nižoj stopi trošarine (0,3 KM/l), visok udio dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potrošnje doveo je do toga da je ova vrsta derivata generirala najveći iznos rasta prihoda od trošarina na derivate u razdoblju 2017. - 2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegov udio u osnovici za trošarine) se smanjila te je imala negativan utjecaj na stopu rasta prihoda u navedenom razdoblju. Ukupna osnovica za trošarine, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5 % u navedenom razdoblju. Navedena stopa je dosta ispod procijenjene dvogodišnje stope rasta realnog BDP-a i potrošnje, a razloge možemo tražiti u rastu cijena derivata u posmatranom razdoblju.⁴⁵

Što se tiče prihoda od cestarine, slika je dosta drugačija. U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1 % više prihoda nego u 2017. godini. Radi se o multipliciranom efektu rasta stope oporezivanja od 60 % i osnovice za oporezivanje od 6,3 % u navedenom razdoblju.⁴⁶ Promjene u strukturi osnovice, što se tiče komponenti koje su bile uključene u 2017., nisu imale utjecaja na efekte kao u slučaju trošarina, s obzirom na jedinstvenu stopu oporezivanja derivata cestarinom. Izuzetak je proširenje osnovice na biogoriva i tečni naftni plin za pogon motornih vozila, koje je donijelo dodatne prihode.

Pandemija koronavirusa donijela je dalje turbulencije na tržište derivata nafte. Karanteni i izolacije, smanjenje poslovnih i privatnih putovanja, zabrane okupljanja, međugradskog prijevoza i kretanja zbog policijskog sata dovelo je do gubitka prihoda od trošarina u razdoblju u kojem se provode restrikcije. Potrošnja osnovnih

⁴¹ Sancak, Velloso and Xing, „Tax Revenue Response to Business Cycle“, IMF Working Paper, 2010

⁴² Izmjene politike trošarina na derivate nafte i cestarine iz 2017. godine odnosile su se na: povećanje stope trošarine na lož ulje s 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje trošarine na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske cestarine s 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoceste i druge ceste); te promjene obuhvata osnovice za cestarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila („Službeni glasnik BiH“, 91/17)

⁴³ Pojam „osnovica“ podrazumijeva količine izračunate od strane OMA-e. Za trošarine uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih derivata i biogoriva stavljenih u promet. Količine iz trošarinskih prijava uzete s vremenskim pomakom *m-1*, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu s odredbama Zakona o nastanku obveze i plaćanju trošarine.

⁴⁴ Treba imati u vidu da ove dvije kategorije derivata nisu mogle imati značajniji utjecaj na kretanje ukupne osnovice i prihoda, s obzirom na njihov nizak ponder u osnovici.

⁴⁵ U 2019. godini je naplaćeno 2,7 % više netoprihoda od trošarina na derivate nafte nego u 2017. godini (korigirani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od trošarina preko potraživanja po osnovu PDV-a).

⁴⁶ Razlozi višeg rasta osnovice nego u slučaju trošarina su: (1) smanjenje potrošnje lož ulja, što je i bio jedan od ciljeva izmjena Zakona, kroz smanjenje zlouporaba u korištenju lož ulja kao pogonskog goriva; (2) proširenje osnovice za cestarinu na tečni naftni plin, koji nije bio uključen u osnovicu za cestarinu u 2017. godini; (3) pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom razdoblju.

životnih namirnica je rigidna nadalje, dok se za potrošnju brojnih drugih dobara (npr. namještaj) pretpostavlja da će se dijelom nadoknaditi u razdoblju nakon popuštanja mjera. S druge strane, značajan dio potrošnje derivata nafte u razdoblju provođenja mjera zaštite bit će trajno izgubljen i nenadoknadiv.

Pad cijena nafte bi u narednom razdoblju trebao stimulativno djelovati na potrošnju. U dokumentu „Makroekonomske projekcije za 2020. – 2023.“ (DEP, svibanj 2020.) se spominju projekcije Europske komisije⁴⁷ i MMF-a⁴⁸ prema kojima se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. i 2021. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tabela 2.4 Projekcije cijena sirove nafte, \$/barel (ECB i IFO)

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Europska komisija (maj 2020)	64,1	38,4	40,2	n/a	n/a
MMF (april 2020)	61,4	35,6	37,9	n/a	n/a

Izvor: EK i MMF, preuzeto iz „Makroekonomske projekcije 2020. – 2023.“, (DEP, svibanj 2020.)

Polazeći od svega navedenog, a uzimajući u obzir projekcije realnih kretanja makroekonomskih pokazatelja, u 2020. se očekuje pad brutoprihoda od trošarina na derivate nafte i cestarine od 5,3 % i 5,5 %, respektivno u odnosu na brutoaplatu u 2019. godini.

Prihodi od trošarina na duhan

Naplata prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u osnovi zavisi od poslovnih politika tri velike svjetske kompanije iz duhanske industrije, odnosno od njihovih procjena faktora rasta tržišta i utjecaja eksternih faktora i rizika. S obzirom da se trošarine na duhanske prerađevine plaćaju po preuzimanju trošarinskih markica, odnosno mjesec do mjesec i pol prije uvoza cigareta, naplata prihoda od trošarina u slučaju duhanskih prerađevina ne pokazuje aktualnu potrošnju krajnjih kupaca, već očekivani promet koji projektiraju duhanske kompanije za buduće razdoblje. Visok rast naplate prihoda od trošarina, koji je ostvaren u veljači 2020. godine, bio je očekivan s obzirom na činjenicu da su kompanije krajem 2019. preuzele velike količine markica, što je bilo dostatno za potrošnju u početnom dijelu 2020., ali rast naplate u ožujku 37,1 % mogao se dvojako tumačiti. Ili duhanske kompanije nisu očekivale veći pad prometa u drugom kvartalu, iako se već pojavila epidemija u Europi, a potom u BiH⁴⁹, ili su, svjesne problema kod uvoza, htjele povećati zalihe duhanskih prerađevina, pri tome trpeći financijske štete zbog plaćanja trošarina prije planiranih rokova. U travnju je došlo do blagog smanjenja broja izdanih trošarinskih markica od 2 %, što ukazuje na optimistična predviđanja duhanske industrije u vezi s popuštanjem restriktivnih mjera i otvaranjem granica BiH. Otvaranje granica BiH 1. lipnja 2020. predstavlja pozitivan pomak u smislu povećanja potrošnje nerezidenata, dijaspore i građana BiH koji su privremeno na radu izvan zemlje, na prvom mjestu. Drugi faktor oporavka naplate prihoda od trošarina na duhanske prerađevine je brzina oporavka ekonomije, odnosno efikasnost mjera koje donose entitetske vlade, koje su primarno usmjerene na očuvanje radnih mjesta i zaposlenosti. Zbog pada dohotka i zaposlenosti moguć je rast segmenta rezanog duhana na račun smanjenja potrošnje cigareta, što umanjuje naplatu trošarina budući da je duhan manje oporezovan u odnosu na cigarete.

U takvim okolnostima procjene u vezi s rastom tržišta cigareta u narednim kvartalima nisu optimistične, ali očekuje se da će rast prihoda od trošarina od 9 % u prvom kvartalu u najvećoj mjeri sanirati negativne trendove u ostatku godine. U slučaju okončanja epidemije do jeseni izvjesno je da se može očekivati rast u

⁴⁷ European Commission, European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125, May 2020

⁴⁸ IMF, World Economic Outlook, April 2020

⁴⁹ Prvi slučaj koronavirusa u BiH je potvrđen 5. 3. 2020.

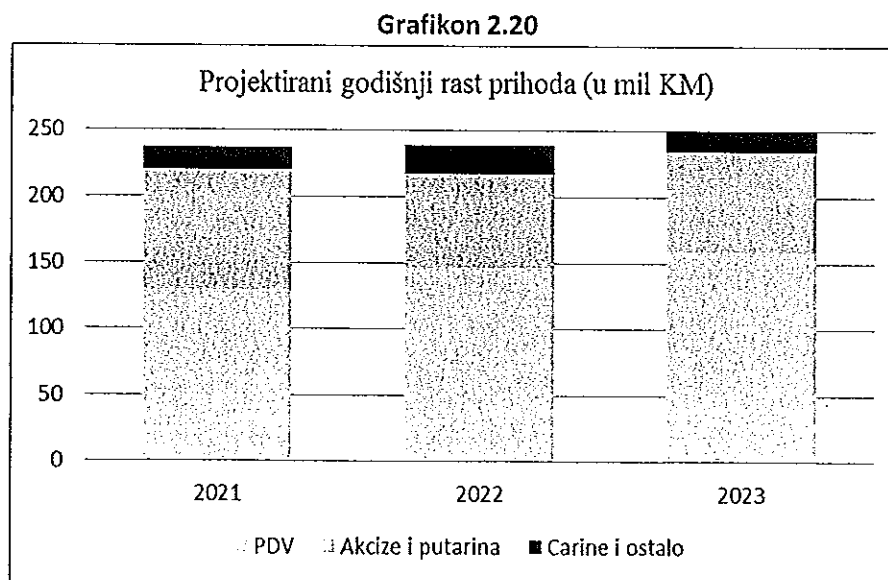
četvrtom kvartalu ako se normalizira situacija na granicama BiH i omogući nesmetan dolazak dijaspor, turista i ostalih nerezidenata. Pretpostavka je da kompanije neće povećavati maloprodajne cijene cigareta u ovako turbulentnim vremenima po poslovanje, punim neizvjesnosti u pogledu toka epidemije, tim više što je posljednjim povećanjem na početku 2020. prosječna ponderirana cijena cigareta povećana za 5 % u odnosu na 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki, u 2020. se očekuje slab pad prihoda od 0,6 % u odnosu na naplatu u 2019. Navedeni rast je u cijelosti rezultat rasta segmenta prodaje rezanog duhana.

Carine

Projektirani iznos netoprihoda od carina u 2020. godini iznosi 273,7 mil. KM, što je za 9 % ispod ostvarenja u 2019. Projekcije uzimaju obzir trendove kretanja uvoza i carina u prva četiri mjeseca 2020. g. i prethodnim godinama te projekcije kretanja uvoza (DEP).

Projekcije za razdoblje 2021. – 2023.

Projektirane stope rasta prihoda za 2021., 2022., i 2023. godinu iznose 3,8 %, 3,7 % i 3,9 %, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2020. godinu. Kao i u slučaju 2020., godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obveza za trošarine i cestarinu i potraživanja po osnovi PDV-a. Ako ih eventualno bude, to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu neizravnih poreza. U grafikonu 2.20 je prikazan projektirani godišnji rast prihoda po vrstama.

Najveći generator suficita prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajan udjel u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu s projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generiraju više od 54 % apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

Prihodi od cestarine ne doprinose značajno projektiranom apsolutnom rastu prihoda u razdoblju 2021. - 2023. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. U 2021. godini je planirana najveća stopa rasta cestarine u ovom razdoblju, zbog niže osnovice u 2020. godine, radi trajno izgubljene potrošnje u drugom kvartalu zbog ograničavanja putovanja u vrijeme provođenja mjera kontroliranja širenja koronavirusa.⁵⁰

Projekcije trošarina (izuzev dijela trošarina na duhan koje se naplaćuju *ad valorem*) i cestarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP-u, trenda pada projektiranih iznosa prihoda u BDP-u (vid. tabelu 2.2).

Okončanjem epidemije koronavirusa i normalizacijom stanja na granicama i unutar BiH može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, osobito u pogledu potrošnje nerezidenata, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza zavisi od oporavka ekonomije, rasta zaposlenosti i dohotka, koji bi mogao utjecati da se pušači koji su tijekom epidemije prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana. S obzirom da je prijeko potrebno stabilizirati tržište, očekuje se zadržavanje cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi s budućnosti domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na razini iz 2020. moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta. U navedenim okolnostima u 2021. je moguće očekivati rast prihoda od trošarina na duhan od 2,8 %, dok se u 2022. i 2023. godini očekuju stope rasta od 3,5 % i 3,6 %, respektivno. Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od trošarina i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

Razlike u odnosu na prethodne projekcije

DEP-ov dokument „Makroekonomske projekcije 2020. – 2022.“ iz rujna 2019. predviđao je nominalni rast BDP-a od 4,4 % za 2020. godinu, te stope rasta od 5,0 % i 5,1 % za 2021. i 2020. godinu.

Nakon uključivanja procjena efekata epidemije koronavirusa, u DEP-ovom dokumentu „Makroekonomske projekcije 2020. – 2023.“ iz travnja 2020. projektirane stope rasta BDP-a su iz visokih i stabilnih (projektiranih u 2019. godini) prebačene u negativnu zonu (vidi grafikone 1 - 3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja). U dokumentu je navedeno da su prognoze izrađene u trenutku nedostupnih statističkih podataka za ožujak, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. Također je navedeno da u su vrijeme pripreme njihovog izvješća brojne međunarodno referentne institucije (MMF, Svjetska banka, EK) na tjednoj bazi vršile revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu, zbog neizvjesnosti oko dužine trajanja i kvantifikacije posljedica pandemije virusa korona.

DEP je 1. 6. 2020. dostavio OMA-i revidirane projekcije makroekonomskih pokazatelja (DEP, svibanj 2020.) prema kojima se predviđa dvostruko veći nominalni pad BDP-a u 2020. godini, nego što je bilo predviđeno

⁵⁰ Direkcija za ekonomsko planiranje ne dostavlja procjene potrošnje po kategorijama. Na osnovi raspoloživih podataka o naplati neizravnih poreza po vrstama, procjena OMA-e je da će pad potrošnje derivata u 2020. godini biti veći od pada ukupne potrošnje, te da će, zbog niže osnovice, rast potrošnje derivata u 2021. godini biti veći od rasta ukupne potrošnje.

njihovim projekcijama iz travnja.⁵¹ Najviše su revidirane projekcije pada privatne potrošnje⁵², koje imaju značajan utjecaj na projekcije prihoda od neizravnih poreza.

Razlike projekcija neizravnih poreza iz lipnja 2020. u odnosu na projekcije iz travnja 2020. i listopada 2019. godine proizlaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja, a predstavljane su u tabelama 2.4. i 2.5 u nastavku dokumenta.

Razlike projekcija neizravnih poreza u odnosu na projekcije iz listopada 2019. g.

U tabeli 2.5 predstavljene su razlike projekcija neizravnih poreza (lipanj 2020.) u odnosu na projekcije OMA-e iz listopada 2019. godine.

Tabela 2.5 Razlike projekcija neizravnih poreza (lipanj 2020.) u odnosu na projekcije iz listopada 2019. g.

	u mil KM					u % BDP-a *)			
	2019.**)	2020.	2021.	2022.		2019.	2020.	2021.	2022.
PDV	19,7	-282,6	-291,9	-302,0		0,1 %	-0,8 %	-0,8 %	-0,8 %
Trošarine	12,1	-60,9	-45,7	-40,8		0,0 %	-0,2 %	-0,1 %	-0,1 %
Carine	-0,9	-48,3	-57,6	-67,4		0,0 %	-0,1 %	-0,2 %	-0,2 %
Cestarina	-7,1	-55,3	-32,9	-27,2		0,0 %	-0,2 %	-0,1 %	-0,1 %
Ostalo	5,4	-3,8	-2,9	-2,0		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
UKUPNO	29,2	-450,8	-431,0	-439,4		0,1 %	-1,3 %	-1,2 %	-1,2 %

*) Projekcija BDP-a, DEP, svibanj 2020.

**) Podaci za 2019. godinu predstavljaju izvršenje prihoda

Razlike izvršenja prihoda u 2019. godini i projekcija iz listopada 2019. g.

Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2019. godini bila je za 29,2 mil. KM viša od revidiranih projekcija iz listopada 2019. godine (tabela 2.5). Netoprihodi od PDV-a su premašeni za 19,7 mil. KM, dok su prihodi od trošarina premašeni za 12,1 mil. KM. Prihodi od carina i cestarine su ostvareni za 0,9 mil. KM i 7,1 mil. KM ispod projekcija iz listopada, respektivno. Pozitivna razlika od 5,4 mil. KM se odnosi na ostale prihode (ostali i neusklađeni prihodi na JR UNO).

U prosincu 2019. je zabilježen neočekivano visok rast netoprihoda od PDV-a (11,5 %) kao rezultat snažnog rasta brutoprihoda od 8,6 % i niskog rasta povrata PDV-a po stopi od 1,4 %.

Jedna od pretpostavki revidiranih projekcija iz listopada 2019. g. bila je zadržavanje cijena cigareta u 2020. godini, nakon okončanja procesa harmonizacije trošarinskog opterećenja cigareta s minimalnom trošarinom EU u 2019. godini, na razini iz 2019. Međutim, najava povećanja maloprodajnih cijena od 1. 1. 2020. bila je okidač za gomilanje zaliha cigareta kod distributera pred kraj godine u očekivanju povećanja potrošnje. Budući da se trošarine na cigarete plaćaju *ex-ante*, prije potrošnje, efekti najave maloprodajnih cijena u 2020. su se prelili iz 2020. u 2019. godinu.

⁵¹ Projekcije iz svibnja predviđaju nominalni pad BDP-a 3,1 %, dok je u projekcijama iz travnja bio predviđen pad od 1,5 %.

⁵² Projekcije DEP-a iz svibnja predviđaju dvostruko veći nominalni pad privatne potrošnje u odnosu na projekcije DEP-a iz travnja 2020.

Stoga se može zaključiti da su glavni razlozi većeg rasta prihoda od neizravnih poreza u odnosu na listopadske projekcije bili snažan rast naplate neto PDV-a i trošarina na duhanske prerađevine (čak 46 %) u prosincu 2019. godine.

Razlike projekcija za razdoblje 2020. – 2022. u odnosu na projekcije iz listopada 2019.

U odnosu na projekcije iz listopada prošle godine, razlike projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2020., 2021. i 2022. godinu iznose -450,8 mil. KM, -431,0 mil. KM i -439,4 mil. KM, respektivno. Razlike su nastale zbog ogromnih korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP, svibanj 2020 u odnosu na rujan 2019.) za 2020. godinu, zbog uključivanja procjena efekata epidemije koronavirusa (grafikoni 1 - 3). Budući da je 2020. godina bazna za izradu projekcija za naredne godine, to objašnjava značajne razlike u odnosu na listopadske projekcije i u razdoblju 2021. – 2022. godine.

Razlike projekcija neizravnih poreza u odnosu na projekcije iz travnja 2020.

U tabeli 2.6 predstavljene su razlike projekcija neizravnih poreza (lipanj 2020.) u odnosu na projekcije OMA-e iz travnja 2020. godine.

Tabela 2.6 Razlike projekcija neizravnih poreza (lipanj 2020.) u odnosu na projekcije iz travnja 2020. g.

	u mil KM					u % BDP-a *)			
	2020.	2021.	2022.	2023.		2020.	2021.	2022.	2023.
PDV	-95,3	-87,7	-83,6	-78,1		-0,3 %	-0,2 %	-0,2 %	-0,2 %
Trošarine	-21,9	-15,8	-13,1	-10,0		-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Carine	-19,4	-18,2	-19,5	-21,0		-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %
cestarina	-14,5	-2,7	-1,5	0,4		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Ostalo	-5,2	-4,3	-3,3	-2,2		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
UKUPNO	-156,4	-128,7	-121,0	-111,1		-0,5 %	-0,4 %	-0,3 %	-0,3 %

*) Projekcija BDP-a, DEP, svibanj 2020.

U odnosu na projekcije iz travnja ove godine, razlike projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2020., 2021., 2022. i 2023. godinu iznose -156,4 mil. KM, -128,7 mil. KM, -121,0 mil. KM i -111,1 mil. KM, respektivno. Razlike su nastale zbog korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP) u odnosu na one korištene u travnju, te na osnovu naknadno raspoloživih podataka o naplati prihoda u travnju, u kojem su bili manifestirani prvi veći efekti koronavirusa na ekonomiju BiH.

Rizici

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za 2020. i naredno trogodišnje razdoblje izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda po vrstama na JR UNO za svibanj, mjesec u kojem su pokazani značajni efekti krize uzrokovane pandemijom koronavirusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, su također izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za ožujak, mjesec u kojima je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom koronavirusa, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije) da će kriza biti prevladana u kratkom roku, ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, pri čemu prevladavaju rizici lošijeg ishoda.

S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2020. – 2023. je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. U DEP-u navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajni na kretanje ekonomskog rasta u BiH. Epidemija virusa Covid-19 je primarni rizik za realizaciju DEP-ovih projekcija. Pretpostavka projekcija za 2020. i srednjoročno razdoblje je da će kriza imati najveći utjecaj u prvom polugodištu 2020. godine, te da će se negativni utjecaji nastaviti do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Eventualno prolongiranje epidemije bi dalje ugrozilo projektirane stope kretanja makroekonomskih pokazatelja. S druge strane, kao prijetnju realizaciji svojih projekcija u DEP-u navode unutarnje izazove, odnosno unutarnje rizike u Bosni i Hercegovini (složen sustav donošenja odluka, spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji). Također navode da bi se eventualno kašnjenje u procesu formiranja vlasti moglo negativno odraziti na planiranu dinamiku izvršenja javnih investicija i ukupni ekonomski rast.
- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA-e) povećava razinu rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od neizravnih poreza u cjelini.
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU.
- Masovan odliv stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH financirali dohodcima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inozemstva, kao i potrošnje radno aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja obitelji većinom trošiti izvan BiH.
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodila bi tržište derivata u BiH i negativno bi se odrazila na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od trošarina na derivate i cestarine iz cijene naftnih derivata.

Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarna fiskalna bilanca, definirana u skladu s člankom 1. stavkom 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2021. godini u vidu deficita, u iznosu 833,7 mil. KM ili 2,34 % projektiranog BDP-a za 2021. godinu⁵³, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit od 93,4 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit od 669,9 mil. KM,
- Federacija BiH planira deficit od 70,4 mil. KM i
- Brčko distrikt planira neutralan finansijski rezultat.⁵⁴

⁵³ Prema procjenama DEP-a, BDP za 2021. godinu u BiH je projektiran u iznosu 35.709 mil. KM.

⁵⁴ Pogledati tabele od 3.2 do 3.6.

Razina i struktura javne potrošnje

Razina javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u razdoblju 2021. - 2023. godine treba smanjivati s ciljem da razina javnih rashoda konsolidirano na razini BiH bude ispod 40 % BDP-a.

Tabela 3.1 Ukupni javni rashodi u BiH u razdoblju 2020. - 2023. godine (u mil. KM)

Rashodi	2020.	2021.	2022.	2023.
Institucije BiH	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Federacija BiH	9.467,80	9.081,30	9.132,20	9.170,20
Republika Srpska	5.519,08	5.226,35	5.097,39	4.808,71
Brčko distrikt	256,1	236,3	243,9	251,2
Ukupno rashodi (konsolidirano) (A)	16.234,38	15.566,35	15.495,89	15.240,81
BDP	34.283	35.709	37.460	39.226
Institucije BiH	2,9 %	2,9 %	2,7 %	2,6 %
Federacija BiH	27,6 %	25,4 %	24,4 %	23,4 %
Republika Srpska	16,1 %	14,6 %	13,6 %	12,3 %
Brčko distrikt	0,7 %	0,7 %	0,7 %	0,6 %
Ukupno u BDP-u (A)	47,4 %	43,6 %	41,4 %	38,9 %

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

U razdoblju 2021. - 2023. godine potrebno je učiniti dodatne napore kako bi se promijenila struktura javne potrošnje u pravcu jačanja kapitalnih investicija, a na teret smanjenja tekućih rashoda. Naravno, ne smijemo zaboraviti posljedice koje trpi prvenstveno realni sektor, pa tako i proračuni svih razina vlasti u BiH, izuzev proračuna institucija BiH, kao posljedica pandemije izazvane koronavirusom. S tim u vezi, s posebnom rezervom treba uzeti sve navedene procjene i projekcije, koje će možda u nekom momentu zahtijevati i reviziju Globalnog okvira fiskalne bilance i politika u BiH za razdoblje 2021. - 2023. godine, a posebno njegovih ključnih odrednica.

Tabelarni pregled okvira proračuna

Struktura rashoda proračuna je ilustrativna i okvirna, a svaka razina vlasti u skladu s usvojenim politikama utvrđuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u svojim DOP-ovima i godišnjim proračunima. U tabelarnom pregledu okvira proračuna (u nastavku) dan je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, financiranja i primarne bilance za razdoblje 2019. - 2023. godine, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izvešće uključuje:

- prihode, rashode i financiranje proračuna institucija BiH (tabela 3.2);
- prihode, rashode i financiranje proračuna Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i financiranje korisnika proračuna Republike Srpske koji posluju putem vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje finansijskih planova izvanproračunskih fondova; prihode, rashode i financiranje

financijskih planova JP "Putevi RS" i JP "Autoputevi RS", te ino projekte, sredstva "escrow" računa i cestarine (tabela 3.3);

- prihode, rashode i financiranje proračuna FBiH; prihode, rashode i financiranje proračuna kantona; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova izvanproračunskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste; prihode, rashode i financiranje javnih poduzeća i ino projekte (tabela 3.4);
- prihode, rashode i financiranje proračuna Brčko distrikta i fondova u Brčko distriktu (tabela 3.5).

Napomena: Prilikom poređenja izvješća po razinama treba voditi računa o razlikama u obuhvatu podataka.

Institucije BiH

Tabela 3.2 Okvir proračuna institucija BiH (u mil. KM)

Institucije BiH (A)	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	926,2	926,8	929,0	927,6	936,5
Porezni prihodi	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Neizravni porezi	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Izravni porezi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	13,9	0,7	0,6	0,5	0,5

Ostali prihodi	162,3	146,1	148,4	147,1	156,0
Rashodi	875,7	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Brutoplaće i naknade	666,9	701,7	751,2	752,5	755,4
Izdaci za materijal i usluge	159,1	171,1	180,8	186,2	179,7
Kamate	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8
Subvencije, socijalna davanja i transferi	13,4	17,0	13,0	13,1	13,0
Ostali rashodi	15,1	59,8	15,3	16,0	16,2
Netoizdaci za nefinancijsku imovinu	20,3	40,8	61,1	53,7	45,6
Bilanca	50,5	-64,6	-93,4	-94,8	-74,2
Financiranje	-50,5	64,6	93,4	94,8	74,2
Unutarnje	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Otplata unutarnjeg duga	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Vanjsko	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Povlačenje ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Nepokriveni višak rashoda	0,0	0,0	0,0	92,6	83,1

Izvor: Ministarstvo financija i trezora BiH

Republika Srpska

Tabela 3.3 Okvir proračuna Republike Srpske (u mil. KM)

REPUBLIKA SRPSKA	Izvršenje 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	4.607,9	4.505,8	4.556,4	4.692,4	4.842,2
Porezni prihodi	2.525,9	2.490,4	2.552,5	2.642,5	2.740,8
Neizravni porezi	2.034,8	1.980,4	2.052,2	2.126,2	2.205,3
Izravni porezi	460,2	474,6	459,1	474,1	491,9
Ostali porezni prihodi	30,9	35,5	41,2	42,3	43,5
Doprinosi	1.609,1	1.620,9	1.613,6	1.656,5	1.704,2
Grantovi i transferi	83,7	7,5	17,4	10,6	6,0

Ostali prihodi	389,3	387,1	372,9	382,8	391,2
Rashodi	4.482,3	5.519,1	5.226,4	5.097,4	4.808,7
Brutoplaće i naknade	1.003,0	1.106,9	1.116,2	1.123,9	1.130,0
Izdaci za materijal i usluge	370,1	407,8	403,2	393,0	400,1
Kamate	136,4	138,7	146,0	164,8	170,5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	2.273,1	2.538,9	2.453,5	2.466,7	2.470,4
Ostali rashodi	194,8	204,7	169,6	167,5	168,9
Netoizdaci za nefinansijsku imovinu	504,8	1.122,1	937,8	781,6	468,8
Bilanca	125,6	-1.013,3	-669,9	-405,0	33,5
Financiranje	-125,5	1.013,3	669,9	405,0	-33,5
Domaće	-152,4	499,7	237,3	184,5	-116,4
Otplata unutarnjeg duga	-381,8	-274,2	-410,8	-394,2	-355,6
Ostalo (+/-)	229,4	773,8	648,1	578,7	239,2
Vanjsko	34,8	513,7	349,4	176,7	62,0
Povlačenje ino kredita / sredstava	297,3	743,3	612,6	452,1	827,1
Otplata glavnice ino kredita	-262,5	-229,6	-263,1	-275,4	-765,1
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-8,0	-0,1	83,2	43,8	20,9

Izvor: Ministarstvo financija Republike Srpske

Federacija BiH

Tabela 3.4 Okvir proračuna Federacije BiH (u mil. KM)

FEDERACIJA BIH	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	9.424,0	8.721,4	9.010,9	9.294,8	9.548,5
Porezni prihodi	4.526,6	3.830,6	3.957,1	4.100,1	4.256,9
Neizravni porezi	3.608,9	3.235,2	3.346,7	3.471,6	3.610,6
Izravni porezi	916,8	594,6	609,6	627,7	645,4
Ostali porezni prihodi	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Doprinosi	3.688,8	3.434,4	3.557,4	3.655,4	3.736,6

Grantovi i transferi	25,2	30,1	21,4	22,0	22,2
Ostali prihodi	1.183,4	1.426,3	1.475,0	1.517,3	1.532,8
Rashodi	8.957,6	9.467,8	9.081,3	9.132,2	9.170,2
Brutoplaće i naknade	2.087,7	1.957,2	1.982,7	1.994,3	2.004,9
Izdaci za materijal i usluge	1.939,2	1.862,5	1.908,0	1.921,2	1.976,2
Kamate	127,8	143,4	161,9	169,1	148,1
Subvencije, socijalna davanja i transferi	4.024,4	4.702,5	4.179,7	4.198,0	4.216,8
Ostali rashodi	195,5	284,4	308,4	304,3	276,2
Netoizdaci za nefinancijsku imovinu	583,0	517,8	540,6	545,3	548,0
Bilanca	466,4	-746,4	-70,4	162,6	-378,3
Financiranje	-466,4	746,4	70,4	-162,6	-378,3
Domaće	-135,9	368,0	-47,8	-47,8	-48,0
Otplata unutarnjeg duga	-224,0	-452,0	-507,8	-637,8	-478,0
Ostalo (+/-)	88,1	820,0	460,0	590,0	430,0
Vanjsko	-210,2	667,4	85,6	-350,0	-509,2
Povlačenje ino kredita	281,8	1.122,2	542,3	81,2	120,2
Otplata glavnice ino kredita	-492,0	-454,8	-456,7	-431,2	-629,4
Nepokriveni višak rashoda	-120,3	-289,0	32,6	235,2	178,9

Izvor: Ministarstvo financija Federacije BiH

Brčko distrikt

Tabela 3.5 Okvir proračuna Brčko distrikta (u mil. KM)

BRČKO DISTRIKT	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	225,3	229,5	236,3	243,9	251,2
Porezni prihodi	213,8	217,7	224,5	232,1	239,1
Nelazadni porezi	184,7	187,8	194,6	202,2	208,3
Izazadni porezi	29,1	29,9	29,9	29,9	30,8
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	0,6	0,0	0,0	0,0	0,1
Ostali prihodi	10,9	11,8	11,8	11,8	12,0
Rashodi	208,1	256,1	236,3	243,9	251,2

Brutoplaće i naknade	77,0	92,0	92,4	92,6	95,5
Izdaci za materijal i usluge	30,5	39,3	36,7	37,0	38,2
Kamate	9,1	9,6	8,2	8,3	8,6
Subvencije, socijalna davanja i transferi	85,9	78,0	84,1	85,1	87,8
Ostali rashodi	2,8	5,0	4,7	10,6	10,9
Netoizdaci za nefinancijsku imovinu	2,8	32,2	10,2	10,3	10,2
Bilanca	17,2	-26,6	0,0	0,0	0,0
Financiranje	-17,2	26,6	0,0	0,0	0,0
Domaće	5,1	19,8	0,0	0,0	0,0
Otplata unutarnjeg duga	-0,6	13,2	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	5,7	6,6	0,0	0,0	0,0
Vanjsko	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Povlačenje ino kredita	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nepokriveni višak rashoda	-22,8	6,8	0,0	0,0	0,0

Izvor: Direkcija za financije Brčko distrikta

BiH: konsolidirano

Tabela 3.6 Konsolidirano: BiH (u mil. KM)

BIH	Izvršenje 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	15.183,4	14.383,5	14.732,7	15.158,7	15.578,4
Porezni prihodi	8.016,3	7.318,7	7.514,1	7.754,7	8.016,8
Nelazravni porezi	6.578,4	6.183,4	6.373,5	6.580,0	6.804,2
Izravni porezi	1.406,1	1.099,1	1.098,6	1.131,7	1.168,1
Ostali poreski prihodi	31,8	36,3	42,0	43,1	44,4
Doprinosi	5.297,9	5.055,3	5.171,0	5.311,9	5.440,8
Grantovi i transferi	123,4	38,3	39,4	33,1	28,8
Ostali prihodi	1.745,9	1.971,3	2.008,1	2.059,0	2.092,0
Rashodi	14.523,7	16.234,4	15.566,4	15.495,9	15.240,8

Brutoplaće i naknade	3.834,6	3.857,8	3.942,5	3.963,3	3.985,8
Izdaci za materijal i usluge	2.498,9	2.480,7	2.528,7	2.537,4	2.594,2
Kamate	274,2	292,7	317,1	343,1	328,0
Subvencije, socijalna davanja i transferi	6.396,8	7.336,4	6.730,3	6.762,9	6.788,0
Ostali rashodi	408,2	553,9	498,0	498,4	472,2
Netoizdaci za nefinancijsku imovinu	1.110,9	1.712,9	1.549,7	1.390,9	1.072,6
Bilanca	659,7	-1.850,8	-833,7	-337,2	337,6
Financiranje	-659,6	1.850,9	833,7	337,2	-337,6
Domaće	-330,4	956,7	287,6	143,6	-156,9
Otplata unutarnjeg duga	-606,4	-713,0	-918,6	-1.032,0	-833,6
Ostalo (+/-)	276,0	1.669,6	1.206,2	1.175,6	676,7
Vanjsko	-178,2	1.176,5	430,3	-178,0	-463,6
Povlačenje ino kredita	579,6	1.865,5	1.154,9	533,3	947,3
Otplata glavnice ino kredita	-757,8	-689,0	-724,5	-711,3	-1.410,9
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-151,1	-282,3	115,8	371,6	282,9

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

Gornje granice zaduženja proračuna

Ograničenja iznosa duga na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini utvrđena su zakonima, i to:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 71/12, 52/14 i 114/17), i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i jamstvima u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 86/07).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 71/12, 52/14 i 114/17) utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55 % BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2021. godini: 6.664,35 mil. KM⁵⁵), dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug Republike Srpske, dug javnih poduzeća, Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60 % BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2021. godini: 7.270,2 mil. KM). Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/14) definirano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za financiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Federacija BiH

Ukupan prihod gradova i općina u Federaciji BiH ostvaren u 2019. godini iznosi 938,3 mil. KM.

Gradovi i općine se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i jamstvima, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada i općine, ne prelazi 10 % prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. 10% prihoda općina i gradova ostvarenih u 2019. godini iznosi 93,83 mil. KM, što predstavlja zakonsko ograničenje ukupnog godišnjeg servisiranja obveza svih gradova i općina, s tim što se svaka grad/općina pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada/općine, ne prelazi 10 % prihoda konkretne grada/općine ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Ukupan prihod kantona u Federaciji BiH ostvaren u 2019. godini iznosi 2.492,6 mil. KM.

Kantoni se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i jamstvima, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i jamstva kantona koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva kantona, ne prelaze 10 % prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja. 10% prihoda kantona ostvarenih u 2018. godini iznosi 249,26 mil. KM, što predstavlja iznos ukupnog mogućeg godišnjeg servisiranja svih dugova (obveza) kantona, s tim što se svaki kanton pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva kantona, ne prelaze 10 % prihoda konkretnog kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Konsolidirani prihod Federacije BiH i kantona u 2019. godini iznosi 4.522,7 mil. KM, od čega:

- Federacija BiH 2.030,1 mil. KM

⁵⁵ Procijenjeni BDP Republike Srpske za 2021. godinu iznosi 12.117 milijuna KM (Program ekonomskih reformi Republike Srpske za razdoblje 2020. - 2022. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 112/19).

- Kantoni 2.492,6 mil. KM

Federacija se može dugoročno zadužiti ukoliko iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva Federacije, zajedno s ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18 % konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Godišnje servisiranje duga Federacije i kantona može iznositi maksimalno 18 % konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u 2019. godini, odnosno do 814.095.277 KM. Godišnji servis duga u 2019. godini svih razina vlasti u Federaciji BiH može iznositi do 907,53 mil. KM godišnje, od čega:

- servis duga općina i gradova do 93,83 mil. KM (10 % u odnosu na ukupan prihod u 2019. godini)
- servis duga kantona do 249,26 mil. KM (10 % u odnosu na ukupan prihod kantona u 2019. godini)
- servis duga Federacije BiH do 564,84 mil. KM, što predstavlja razliku između 814,1 mil. KM (koliko iznosi 18 % konsolidiranih prihoda Federacije BiH i kantona iz 2019. godine) i 249,26 mil. KM (što je 10 % prihoda kantona ostvarenih u 2019. godini).